

Univerzita Palackého v Olomouci

Cyrlometodějská teologická fakulta

Katedra pastorální a spirituální teologie
Katolická teologie

Bc. Martin Rejšek

Motivace dobrovolníků k činnosti v sociálních a zdravotních službách
v církevní neziskové organizaci: šetření motivace
dobrovolníků Charity Olomouc

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Michal Umlauf
2017

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval samostatně a že jsem všechny použité informační zdroje uvedl v seznamu literatury.

V Olomouci, dne 18. ledna 2017

.....
podpis autora

Poděkování

Děkuji panu ThLic. Michalu Umlafovi za vedení mé diplomové práce, za jeho cenné rady, připomínky a vstřícný přístup.

Poděkování patří i mým bývalým kolegům z Charity Olomouc, a to především za jejich profesionálně a lidsky vykonávanou službu ve prospěch těch, kteří neměli ve společnosti tolik štěstí. Za svou poctivou práci má tým Charity Olomouc můj velký obdiv.

Děkuji také všem dobrovolníkům Charity Olomouc za jejich službu. Děkuji rovněž za jejich spolupráci se sběrem dat potřebných k tvorbě mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Vymezení terminologie z oblasti dobrovolnictví	9
1.1 Definice dobrovolnictví.....	9
1.2 Kdo je dobrovolník	10
1.3 Neformální a formální dobrovolnictví	11
2 Legislativní úprava dobrovolnictví v České republice a související terminologie	13
2.1 Vysílající a přijímající organizace.....	14
2.2 Krátkodobá a dlouhodobá dobrovolnická činnost	15
3 Dobrovolnictví na Charitě Olomouc	15
3.1 Nasazení dobrovolníků v rámci služeb Charity Olomouc.....	16
4 Motivace k dobrovolnictví.....	17
4.1 Motivace	18
4.2 Motivace dobrovolníků	20
4.3 Psychologický pohled na motivaci dobrovolníků.....	22
4.4 Sociologický pohled na motivaci dobrovolníků	24
4.5 Strukturalizace motivace dobrovolníků	26
4.6 Motivace dobrovolníků k pokračování v dobrovolnické službě	30
5 Dobrovolnictví v kontextu křesťanské služby	32
5.1 Základní poslání církve	32
5.2 Dobrovolnictví jako projev křesťanské lásky k bližnímu	34
5.3 Reflexe působení církve na dobrovolnictví v České republice	35
6 Výzkumná část.....	38
6.1 Výzkumné cíle	38
6.2 Metoda šetření.....	39

6.2.1 Polostandardizovaný rozhovor	40
6.3 Sběr dat	42
6.4 Soubor respondentů	43
6.5 Způsob analýzy sebraných dat	45
7 Analýza šetření	46
7.1 Vstupní motivace dobrovolníků k jejich službě.....	46
7.2 Změny v postojích a motivaci dobrovolníků v průběhu služby	48
7.3 Role náboženské víry v motivaci k dobrovolnictví.....	49
7.4 Dobrovolnictví v církevní organizaci	51
8 Diskuze	52
Závěr.....	56
Zdroje.....	59
Literatura	59
Legislativa.....	61
Časopisy	62
Elektronické zdroje	62
Přílohy.....	64
Příloha č. 1: Přepisy rozhovorů s dobrovolníky.....	64
Respondent 1	65
Respondent 2	70
Respondent 3	73
Respondent 4	75
Respondent 5	80
Respondent 6	83
Respondent 7	86

Úvod

Předmětem mé práce je fenomén dobrovolnictví. Dobrovolnické prostředí je mi velmi blízké. Od mládí jsem jako dobrovolník působil v Salesiánském hnutí mládeže a ve sboru dobrovolných hasičů, případně jsem jednorázově vypomáhal při různých příležitostech. Po studiu sociální patologie jsem měl možnost rozšířit své dosavadní zkušenosti s dobrovolnictvím profesionálně jako koordinátor dobrovolnictví na Charitě Olomouc. Než jsem nastoupil do služebního poměru k AČR, strávil jsem profesně v charitním prostředí dva roky a měl jsem možnost pracovat i jako vedoucí střediska Matky Terezy, které dobrovolnictví v rámci Charity Olomouc zastřešuje. Nabídnout pomocnou ruku těm, kteří jsou na okraji společnosti, ocitli se bez prostředků, trpí různými onemocněními, ve svém stáří zůstali osamoceni, nebo je lze jinak označit jako potřebné, je podle mého názoru projevem lidsky zralé osobnosti.

Pokud se na dobrovolnictví podíváme podrobněji, dokážeme v něm rozlišovat jeho různé formy, struktury a projevy. Stejně tak rozlišujeme širokou škálu motivace lidí, kteří dobrovolnickou službu vykonávají. Ve své práci se zaměřuji právě na aspekt motivace dobrovolníků k jejich službě. Motivaci nahlížím jak z hlediska vstupní motivace k dobrovolnictví, tak i z hlediska jejího dalšího vývoje a případných změn v motivaci v průběhu dobrovolnické služby. Vycházím z definice fenoménu dobrovolnictví, představení základních pojmů z oblasti a jejich významu, legislativní opory dobrovolnictví v ČR. Na motivaci dobrovolníků nazírám se zohledněním psychologických a sociologických aspektů. Z obecné roviny přecházím na prostředí konkrétní organizace s vyspělým dobrovolnickým programem, kterou je Charita Olomouc.

Charita Olomouc je církevní nezisková organizace, která roste z křesťanského principu lásky k bližnímu. Ke křesťanským hodnotám se hlásí a svou praxi má v těchto hodnotách hluboce zakotvenou. Ptám se proto na případné souvislosti této skutečnosti se službou konkrétních dobrovolníků. Vnímají tento rozměr? Je pro ně důležitý? Hraje nějakou roli

pro výkon jejich služby? V tomto ohledu zasazují fenomén dobrovolnictví do širšího kontextu křesťanské služby bližnímu. To činím na rovině teoretické a význam tohoto kontextu pro jednotlivé dobrovolníky analyzuji v části praktické.

V praktické části se věnuji šetření provedenému na základě kritérií kvalitativního průzkumu. Šetření jsem vykonal formou polo-standardizovaného rozhovoru se sedmi dlouhodobými dobrovolníky Charity Olomouc. Zaměřuji se na zjištění motivace dobrovolníků a na souvislosti mezi principy křesťanské služby, ze kterých práce týmu Charity Olomouc roste, a jejich dobrovolnické služby.

Cílem práce je představit fenomén dobrovolnictví a jednotlivé aspekty motivace k dobrovolnictví v souvislostech naší doby. Dobrovolnictví pak čtenáři představuji jako jeden z možných projevů křesťanské lásky k bližnímu a zasazují jej do kontextu křesťanských hodnot. Reflektuji rovněž působení církve na dobrovolnictví v České republice. Teoretická východiska aplikuji na oblast praktického šetření, ve kterém se ptám po vstupní motivaci dobrovolníků k jejich službě, dále zjišťuji, zda dochází ke změnám či znatelným posunům v oblasti motivace dobrovolníků v průběhu jejich služby. V praktické části reflektuji realitu hlubokého zakotvení Charity Olomouc v hodnotách křesťanské služby bližnímu a vztahuji ji k činnosti jednotlivých dobrovolníků. Zjišťuji, zda se skutečnost křesťanského zakotvení organizace odráží v motivaci dobrovolníků, nebo zda má pro ně nějaký jiný význam.

Diplomová práce vznikla na půdě katedry pastorální a spirituální teologie, jelikož tam svým charakterem patří. Služba lásky, do které charitní činnost spadá, je jedním ze základních posláních církve. Dobrovolníci jsou vedle stálých zaměstnanců institucionalizované charity nepostradatelnými vykonavateli charitní činnosti a tím tedy participují na nesení tohoto poslání v rámci pestré církevní rodiny. Téma práce se tedy týká jedné z oblastí

praktické činnosti církve, kterými se v celkovém náhledu zabývá i pastorální teologie.¹

¹ Srov.: AMBROS, Pavel: *Pastorální teologie a kontinuita křesťanské tradice*. In: *Nové cesty pastorální teologie: Krása jako východisko*. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008, s. 44.

1 Vymezení terminologie z oblasti dobrovolnictví

Při zabývání se problematikou práce je nutné se seznámit s terminologií a vymežit si užívání jednotlivých termínů. Ačkoliv v konkrétním obsahu mnoha z nich nepanuje na odborné půdě jasná shoda, vycházím z obecných interpretací a v případě potřeby je upřesňuji tam, kde to má pro text diplomové práce smysl. V případě formálního dobrovolnictví se opírám o platnou legislativu.

1.1 Definice dobrovolnictví

Vymezení pojmu dobrovolnictví není tak lehký úkol, jak se může na první pohled zdát. V rámci akademické sféry dokonce nenalezneme jasný konsensus na tom, jak lze dobrovolnictví definovat.² Definovat dobrovolnictví je o to těžší, že se jedná o jev starý jako je lidstvo samo a vlastně každý z nás je někdy ve svém životě dobrovolníkem, nebo vykonává činnost, kterou lze za dobrovolnickou činnost vlastně označit.³ Pro potřeby této práce se však můžeme vyhnout odborným nuancím a postačí nám obecné pojmenování problematiky.

V širokém pojetí lze nalézt tři společné prvky napříč různými definicemi dobrovolnictví, totiž že se jedná o aktivitu nepovinnou, neplacenou a ve prospěch druhých, nebo obecně prospěšnou (public benefit).⁴ Penner definuje dobrovolnictví jako „...dlouhodobé, plánované a svobodně zvolené (discretionary) prosociální chování ve prospěch cizích druhých osob, které se odehrává v kontextu organizace.“⁵ Ve Všeobecné deklaraci o dobrovolnictví je pak předmět zájmu vnímán jako základní stavební prvek občanské společnosti, který uskutečňuje nejvznešenější aspirace lidstva

² Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 9.

³ Srov.: TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 34.

⁴ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 9.

⁵ Tamtéž, s. 10.

(touhu po míru, svobodě, příležitostech, bezpečí a spravedlnosti pro všechny).⁶

Valné shromáždění OSN přijalo ve své rezoluci v listopadu 2001 definici dobrovolnictví jakožto „...širokého záběru aktivit, který zahrnuje tradiční formy vzájemné pomoci a svépomoci, formální zajištění služeb a dalších forem občanské participace, vykonaných ze svobodné vůle pro obecné dobro veřejnosti (general public good) a kde není finanční odměna hlavním motivujícím faktorem.“⁷ V příručce OSN Handbook on Nonprofit Institutions on the System of National Accounts je dobrovolnictví definováno jako „...práce bez finanční odměny nebo předpokladu zákonného závazku pro osoby žijící mimo dobrovolníkovu domácnost.“⁸ Materiál International Labour Organization Manual on the Measurement of Volunteer Work vychází z platných definic dobrovolnictví z institucí z Velké Británie, Kanady, Dánska, USA, Mexika, Estonska, materiálů OSN a poukazuje na společné základní prvky, které se v různých definicích objevují. Jsou jimi služba nebo činnost bez finanční odměny a přínos této aktivity jiným lidem, než jsou blízcí příbuzní.⁹

1.2 Kdo je dobrovolník

Definovat fenomén dobrovolnictví je poměrně složité a - jak jsem ukázal výše - v odborných kruzích k tomuto problému nepanuje jasný konsenzus. Nicméně objasnění toho, kdo je dobrovolník, k nahlížení

⁶ *Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví*. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/vseobecna-deklarace-o-dobrovolnictvi>

⁷ *Manual on the Measurement of Volunteer Work: Room Document Prepared for the 18th International Conference of Labour Statisticians to Accompany Chapter 5 of Report I, General Report to the ICLS*. s. 11. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/meetings-and-events/international-conference-of-labour-statisticians/WCMS_100574/lang--en/index.htm

⁸ *Handbook on Nonprofit Institutions on the System of National Accounts*. s. 249. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://unstats.un.org/unsd/publication/seriesf/seriesf_91e.pdf

⁹ Srov.: *Manual on the Measurement of Volunteer Work: Room Document Prepared for the 18th International Conference of Labour Statisticians to Accompany Chapter 5 of Report I, General Report to the ICLS*. s. 11. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/meetings-and-events/international-conference-of-labour-statisticians/WCMS_100574/lang--en/index.htm

problematiky významně pomůže. Tošner a Sozanská uvádějí poměrně jednoduchou, ale výstižnou definici: „Dobrovolník je člověk, který bez nároku na finanční odměnu poskytuje svůj čas, svoji energii, vědomosti a dovednosti ve prospěch ostatních lidí či společnosti.“¹⁰ Dále uvádí, že dobrovolník je spolehlivý pomocník, na kterého lze mít podobné nároky jako na placeného zaměstnance.¹¹

Roli dobrovolníka ve společnosti Tošner považuje za zcela nepostradatelnou. Její hodnotu pro stát a společnost podtrhuje, když uvádí: „Svobodně a dobrovolně zvolená aktivita a pomoc jsou tím, co činí z dobrovolníka nositele procesu změn ve společnosti. Jeho tvořivá energie je silou, která pomáhá hledat a otvírat zdroje a možnosti nových řešení. Tím se stává mostem v procesu spolupráce mezi státem, komerčním sektorem a sektorem neziskových organizací.“¹²

Z hlediska zákona může být dobrovolníkem fyzická osoba, která se na základě svých vlastností, znalostí a dovedností svobodně rozhodne poskytovat dobrovolnickou službu. Dobrovolník musí být starší 15 let, pokud se jedná o výkon dobrovolnické služby na území ČR. V případě, že se jedná o výkon dobrovolnické služby v zahraničí, musí být dobrovolník starší 18 let. Dobrovolníka k výkonu jeho služby vysílá vysílající organizace, se kterou má uzavřenou smlouvu.

1.3 Neformální a formální dobrovolnictví

Důležité je poukázat na fakt, že hovořit můžeme jak o formální, tak i neformální dobrovolnické participaci. Neformálním dobrovolnictvím se rozumí neplacená služba či pomoc, kterou jednotlivec poskytuje mimo formální strukturu organizace. V odborné literatuře se pak setkáme s polemikou, zda je možné nahlížet jakožto neformální dobrovolnictví i pomoc svým blízkým či rodině (osobám žijícím ve stejné domácnosti, popř.

¹⁰ TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 35.

¹¹ Srov.: tamtéž, s. 35.

¹² Tamtéž, s. 36.

příbuzným). Důvodem této polemiky je přihlédnutí k jedné z charakteristik dobrovolné činnosti – a totiž té, že se jedná o činnost nepovinnou, či konanou ze svobodné vůle. Při pomoci blízkým či rodinným příslušníkům se tato hranice stírá, neboť pomáhat jim se mnohdy ve společnosti považuje téměř za povinnost.¹³

V odborných kruzích se rovněž od neformálního dobrovolnictví odlišuje neformální pomoc, která je více soukromou záležitostí. Od neformální pomoci se neformální dobrovolnictví odlišuje svou větší organizovaností. Zajímavostí může být, že většina odborníků nahlíží jakožto druh neformálního dobrovolnictví i sousedskou výpomoc, pomoc skupině přátel a všem, kteří nejsou příbuzní. S tímto rozlišením se můžeme setkat i v Konceptu politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020¹⁴. Vedle těchto fenoménů bývá dále odlišována občanská participace, pod kterou rozumíme různé veřejně-společenské aktivity (např. podpis petice, demonstrace, apod.). Ovšem i v těchto aspektech nepanuje mezi odborníky naprostá shoda. Nicméně jakákoliv podoba sousedské nebo občanské výpomoci nese prvek spontánnosti a samozřejmosti.¹⁵

Formální dobrovolnická participace je pak obvykle vymezena zprostředkujícím prvkem, kterým je obvykle konkrétní pomáhající organizace, klub nebo jiná podobná skupina. Jde o činnost pro dobrovolnou, neziskovou organizaci nebo jejím prostřednictvím. Formální dobrovolnictví bývá oproti neformálnímu dobře konceptuálně uchopené a organizované.¹⁶ Jedním z charakteristických rysů formálního dobrovolnictví je možnost spolehnout se příjemce služby či pomoci spolehnout se na jistotu poskytnutí úkonu v dohodnutém rámci.¹⁷ V České republice se formálnímu druhu dobrovolnictví věnuje 30% občanů nad 15 let, což je přibližně evropský

¹³ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 11.

¹⁴ Srov.: TOŠNER, Jiří. *Studie o dobrovolnictví: Koncepte politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020*. Praha: 2014. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_tosner_pro_web.pdf

¹⁵ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 11 - 12.

¹⁶ Srov.: tamtéž, s. 12.

¹⁷ Srov.: TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 35.

průměr (větší rozdíly jsou mezi západní Evropou, kde se obecně inklinuje k formálnímu dobrovolnictví a východní Evropou, kde převažuje neformální dobrovolnictví).¹⁸ Z celkového počtu dobrovolníků v ČR je pak asi 44% těch, kteří pomáhají individuálně bez jakéhokoli organizačního rámce.¹⁹

2 Legislativní úprava dobrovolnictví v České republice a související terminologie

K zakotvení formálního dobrovolnictví v českém právu vedly jak předvstupní procesy přijetí České republiky do Evropské unie, tak i angažovanost zahraničních dobrovolníků v naší zemi po roce 1989 skrze projekt EU Evropská dobrovolná služba.²⁰ V České republice upravuje formální dobrovolnictví zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů, který nabyl účinnosti k 1. lednu 2003. Gesci za plnění úkolů plynoucích ze zákona nese Ministerstvo vnitra České republiky. Tento zákon byl v roce 2014 novelizován zákonem č. 86/2014 Sb. Potřeba novelizace zákona vznikla především v důsledku přijetí zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích) a usnesení vlády č. 611/2007 ke Koncepci státní politiky pro oblast dětí a mládeže za období 2007 – 2013 a usnesení vlády č. 108/2013 o Národním akčním plánu podporujícím pozitivní stárnutí pro období let 2013 – 2017.²¹

Zákon o dobrovolnické službě implementoval do našeho právního řádu terminologii související s dobrovolnictvím (dobrovolník, dobrovolná služba, vysílající organizace, přijímající organizace) a nastavil jasná pravidla

¹⁸ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 76.

¹⁹ Srov.: FRIČ, Pavol. *Současné trendy dobrovolnictví a sociální práce*. In *Sociální práce: nabízíme spojení teorie s praxí*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci. 4/2011. s. 8 – 9.

²⁰ Srov.: TOŠNER, Jiří. *Studie o dobrovolnictví: Koncepce politiky vlády vůči nestátním neziskovým organizacím do roku 2020*. Praha: 2014. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_tosner_pro_web.pdf

²¹ Srov.: Informace o novele zákona o dobrovolnické službě. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/informace-o-novele-zakona-o-dobrovolnicke-sluzbe.aspx>

pro fungování formálního dobrovolnictví. Jde o nastavení smluvních vztahů mezi dobrovolníkem a vysílající (přijímající) organizací, vymezení povinností a podmínek působení dobrovolníka v organizacích (příprava dobrovolníka na službu, podpora, pojištění, kontrola). Z hlediska platné legislativy je státem podporována ta dobrovolnická činnost, kterou vykonává dobrovolník organizovaně dle výše uvedeného zákona bez nároku na odměnu. Státní podpora má podobu možnosti úhrady veřejného zdravotního pojištění, možnost hrazení důchodového pojištění, možnost započítání doby výkonu dobrovolnické služby do náhradní doby zaměstnání při posuzování nároku podpory v nezaměstnanosti, výhody v oblasti daně z příjmu a darovací daně.²² Pro organizaci pak vyvstává možnost žádosti o akreditaci dobrovolnického programu a v případě jejího udělení pak možnost žádosti nestátní neziskové organizace o státní dotaci. V případě získání dotace je organizace vázána dalšími administrativními povinnostmi.²³

2.1 Vysílající a přijímající organizace

Zákon č. 198/2002 Sb. rozlišuje vysílající a přijímající organizaci. Vysílající organizací je dle §4 odst. 1) zákona „...právnická osoba se sídlem v ČR, která dobrovolníky vybírá, eviduje, připravuje pro výkon dobrovolnické služby a uzavírá s nimi smlouvy o výkonu dobrovolnické služby za podmínky, že má udělenou akreditaci.“ Přijímající organizací je dle §4 odst. 2) zákona „...osoba, pro jejíž potřebu je dobrovolnická služba vykonávána, způsobilá uzavřít smlouvu s vysílající organizací a schopná dostát závazkům z této smlouvy.“

²² Srov.: JIRÁNEK, Radek. *Novela zákona o dobrovolnické službě*. In *Dobrovolnictví v české společnosti: Současnost a perspektivy*. Sborník z konference. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA, 2010, s. 12. [online]. [cit. 2017-01-02]; dále srov.: *Rekvalifikace a poradenství: Informace pro uchazeče o zaměstnání, zájemce o zaměstnání a další klienty Úřadu práce ČR. Úřad práce ČR*. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/upcr/kp/olk/poradenstvi/Dobrovolnicka_sluzba.pdf

²³ Srov.: *Dotace na akreditované projekty. Ministerstvo vnitra České republiky*. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/dotace-na-akreditovane-projekty-642310.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>

Viděno touto optikou hovoříme o Charitě Olomouc jakožto o vysílající a přijímající organizaci zároveň, jelikož vysílá dobrovolníky do sociálních a zdravotních služeb, které sama poskytuje, případně do dalších činností, které sama organizuje. Charita Olomouc nevysílá své dobrovolníky k dobrovolnické službě pod jinou organizací.

2.2 Krátkodobá a dlouhodobá dobrovolnická činnost

Zákon č. 198/2002 Sb. provádí jasnou distinkci mezi dlouhodobou a krátkodobou dobrovolnickou činností. Krátkodobá činnost je dle §2 odst. 3) ta dobrovolnická činnost, která je vykonávána po dobu kratší, než jsou 3 měsíce. Dlouhodobá dobrovolnická činnost je, dle stejného paragrafu a odstavce zákona, ta, která je vykonávána po dobu delší, než jsou 3 měsíce.

Charita Olomouc se zaměřuje na dlouhodobou dobrovolnickou činnost, jelikož se snaží podporovat dlouhodobý vztah mezi dobrovolníkem a klientem (klienty), jelikož to povaha dobrovolnické služby v sociálních a zdravotních službách Charity Olomouc vyžaduje. Několikrát ročně pak organizace pořádá jednorázové nebo krátkodobé akce (sbírkové aktivity, kulturní akce, apod.), kdy využívá dobrovolníky krátkodobě.

3 Dobrovolnictví na Charitě Olomouc

Charita Olomouc je neziskovou církevní organizací. Je začleněna do sítě charit na území celé ČR a zřízena byla v roce 1993 olomouckým arcibiskupem. V první řadě se věnuje poskytování sociálních a zdravotních služeb. Aktivitu vyvíjí ale i v oblasti sbírkové činnosti, publikování odborných textů, organizaci a realizaci různých společenských, kulturních nebo odborných aktivit.²⁴ Během posledních let intenzivně pracovala na zkvalitnění systému práce s dobrovolníky a to v přímé souvislosti s výzvou

²⁴ Srov.: Kdo jsme. *Charita Olomouc*. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/kdo-jsme/>

Otce arcibiskupa Jana Graubnera o rozšíření působení charit směrem do farností a jeho impulzu k zakládání farních středisek charit, které fungují na dobrovolnické bázi.²⁵ V říjnu roku 2014 tak ustanovila a do své struktury začlenila Středisko Matky Terezy pro farnosti a dobrovolnictví.²⁶ Vedoucím střediska se stal Martin Rejšek, do té doby koordinátor dobrovolnictví. Vedle koordinátora dobrovolnictví se systematickou prací s dobrovolníky na Charitě Olomouc zabývají kontaktní osoby pro dobrovolnictví, které jsou na každém středisku nebo konkrétní sociální službě (dle její povahy).²⁷

Charita Olomouc realizuje dobrovolnický program akreditovaný u Ministerstva vnitra ČR (akreditaci organizace aktualizovala naposledy v roce 2014).²⁸ V roce 2015 působilo v sociálních službách Charity Olomouc 200 dobrovolníků, kteří v rámci dlouhodobé dobrovolnické činnosti odvedli 2882 hodin dobrovolné služby. Dalších 1480 dobrovolníků vykonalo 6053 hodin dobrovolné služby v rámci jednorázových nebo krátkodobých dobrovolnických činnostech (především v rámci sbírkových aktivit).²⁹

3.1 Nasazení dobrovolníků v rámci služeb Charity Olomouc

Charita Olomouc nasazuje své dobrovolníky na půdě všech svých středisek (soupis viz výše). V rámci dlouhodobé dobrovolnické činnosti to je pod Střediskem Samaritán pro lidi bez domova: asistence terénního pracovníka, víkendové vydávání jídla, volnočasové aktivity pro klienty služeb, vydávání materiální pomoci a výpomoc s chodem šatníku. Pod

²⁵ O. arcibiskup Jan Graubner k tomuto vyzývá mimo jiné i v Pastýřském listu Advent 2015. Dostupné z: http://www.ado.cz/system/files/pastyrsky_list_k_prvni_nedeli_adventni_2015.pdf. [online]. [cit. 2017-01-02].

²⁶ Charita Olomouc má celkem šest středisek, z toho pět se jich věnuje poskytování sociálních a zdravotních služeb: Středisko Samaritán pro lidi bez domova, Středisko sv. Alžběty pro lidi s tělesným handicapem, Středisko sv. Vincence pro lidi s duševním onemocněním, Středisko Khamoro pro etnické menšiny, Středisko sv. Kryštofa pro krizovou pomoc a poradenství; Středisko Matky Terezy pro farnosti a dobrovolnictví.

²⁷ Srov.: Výroční zpráva Charity Olomouc 2014, dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/ke-stazeni/vyrocní-zpravy/>. [online]. [cit. 2017-01-02].

²⁸ Srov.: Dobrovolnická služba. *Ministerstvo vnitra České republiky*. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/seznam-akreditovanych-projektu.aspx>

²⁹ Srov.: Výroční zpráva Charity Olomouc 2015, dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/ke-stazeni/vyrocní-zpravy/>. [online]. [cit. 2017-01-02].

Střediskem sv. Vincence pro lidi s duševním onemocněním jsou dobrovolníci nasazováni do aktivit s uživateli, práce na zahradě s uživateli služeb, asistence při kurzu vaření, vedení kurzu komunikace, divadelního klubu, asistence terénního pracovníka a do volnočasových aktivit s uživateli služeb. V rámci Střediska sv. Alžběty pro lidi s tělesným handicapem dobrovolníci navštěvují seniory, organizují a připravují akce pro seniory nebo pomáhají s administrativní činností. V rámci Střediska Khamoro pro etnické menšiny se dobrovolníci angažují v individuálním nebo skupinovém doučování dětí, ve skupinové pomoci s přípravou do školy, vypomáhají v dětské skupince, doprovázejí na akce, asistují sociálním pracovníkům při práci v rodinách, zajišťují volnočasové aktivity s dětmi, připravují pracovní listy a informační materiály pro rodiny, vedou taneční kroužek, vyučují hudební výchovu v Komunitním centru nebo vedou sportovní aktivity. V rámci Střediska sv. Kryštofa pro krizovou pomoc a poradenství pomáhají s rozšířením povědomí s poradních službách střediska roznosem letáků. Pod Střediskem Matky Terezy pro farnosti a dobrovolnictví vypomáhají dobrovolníci s administrativou, personálně zajišťují různé společenské a kulturní akce, podílejí se na pravidelných i mimořádných sbírkových aktivitách apod.³⁰

V rámci jednorázové a krátkodobé činnosti jsou dobrovolníci nasazováni k distribuci letáků, dále pomáhají s šitím kostýmů pro Tříkrálovou sbírku nebo se aktivně podílejí na přípravě, organizaci a průběhu různých akcí, sbírek atd. Jsou rovněž nasazováni při náhlých a mimořádných situacích či v případě, že vyvstane jiná akutní potřeba.³¹

4 Motivace k dobrovolnictví

V následující části práce se budu zabývat motivacemi, které vedou k dobrovolné službě druhým. Vycházet budu zejména z psychologické literatury a poznatků sociální psychologie. V obecné rovině představím faktory ovlivňující motivaci lidského chování a další související pojmy.

³⁰ Srov.: Dobrovolnictví a praxe. *Charita Olomouc*. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/dobrovolnictvi-a-praxe/aktualne-hledame/>

³¹ Srov.: tamtéž.

Získané poznatky poté reflektují do oblasti motivace k dobrovolnictví. Rovněž uvedu různé typologie motivů k dobrovolnictví tak, jak je popisuje odborná literatura.

4.1 Motivace

Pojem motivace je odvozen z latinského „moveo, -ere“, které znamená hýbat, pohybovat, hnout něčím.³² Přeneseně tedy hovoří o hybných silách chování. Problematikou motivace se zabývá řada psychologů. Milan Nakonečný uvádí, že motivace je intrapsychicky probíhající proces, který vychází z určité potřeby, a který ústí ve výsledný žádoucí vnitřní stav, proces, který je iniciován endogenně nebo exogenně. Motivace předpokládá interakci vnitřních a vnějších činitelů. Člověk jedná proto, aby něčeho dosáhl, což má svou psychologickou příčinu. Jedná se o proces vzniku a uspokojování potřeb. Konečným cílem pak má být vnitřní stav označovaný jako uspokojení. Je při tom nutné brát ohled na možnou existenci dílčích cílů (resp. prostředků) a ty odlišovat od cílů konečných. V základním aspektu lze diferencovat dvě bazální dimenze lidské motivace: biologickou a sociální.³³ Musíme od sebe rozlišovat pojmy motivace (proces určující směr, sílu a trvání chování) a motiv (hypotetická dispozice k tomuto procesu). Realizace chování je pak podmíněna systémem kognitivních procesů (subjektivní model situace, v níž se chování uskutečňuje).³⁴ Z hlediska našeho zájmu nelze nechat bez povšimnutí, že mezi motivy, či hodnoty v užším slova smyslu, počítají psychologové i názory, zásady, ideály a hodnotové orientace.³⁵

Hellmuth Benesch hovoří o tom, že motivace obecně vysvětluje trojí skutečnosti – podnět k něčemu psychickému (uvedení do pohybu), funkční

³² Srov.: PRAŽÁK, Josef, NOVOTNÝ František a SEDLÁČEK, Josef: *Latinsko – český slovník*. Vyd. 14. Praha: Česko-slovenská grafická unie, 1940. s. 809 – 810.

³³ Srov.: NAKONEČNÝ, Milan: *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. Praha: Triton, 2014. s. 15 – 16.

³⁴ Srov.: NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2. rozš. vyd. Praha: Academia, 1997, s. 101 – 102.

³⁵ Srov.: SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004, s. 232.

svod (odkud podnět přichází a kam směřuje) a variabilitu chování (proč lidé reagují různě). Zároveň se uznává, že člověk je trvale podněcován. V tomto smyslu se pak motivací rozumí spíše náhlé změny vyvolané průběžnými aktivacemi, jak poukázal George Kelly.³⁶ Různé impulsy mohou být člověkem různě „konzumovány“. Lze je posilovat, oslabovat, měnit, využívat cíleně (finální motivy), mohou sloužit k ulehčení (blankomotivy) nebo člověka ovlivňovat dlouhodobě (centrální motivační stav). Motivy mohou být pevně přiřazeny (motiv a reakce spolu vždy korespondují), individuálně firmativní (jejich vztah je pro konkrétního člověka charakteristický), arbitrární (podnět, myšlení a jednání jsou ve vzájemně proměnlivém vztahu) nebo stochastické (vztah podnětu, motivu a reakce se zdá být náhodný). Pro naši problematiku je důležitá skutečnost, že motivy nejsou pouze osobní záležitostí, ale že se na jejich tvorbě podílí i společnost a okolí jedince. Společnost je schopná různé motivy podněcovat, okolí pak dodává motivy k nápodobě a normuje je.³⁷

Zajímavou oblastí ve vztahu k předmětu mého zájmu jsou i základní aspekty sociálních motivů lidského jednání, které Benesch uvádí, přičemž jednáním rozumíme jednoduché nebo složité činnosti, jejich organizační struktura se skládá z podnětu, operace (paralelní podpora nebo protipůsobení) a cíle. Jednání pak může být uvážené (racionální) nebo bezděčné (nevědomé). Za pozornost stojí tvrzení, že většina motivací je sociálně podmíněna. Člověk se téměř neustále orientuje na společnost. Mezi aspekty sociálních motivů pak Benesch rozlišuje facilitaci - přítomnost druhého člověka či skupiny lidí stimuluje to chování, které je v příslušné třídě jednání dominantní. Dále uvádí vazbu a odstup – sociální potřeba vazby a útěcha z kontaktu, naopak při setkání s novým či hrozivě působícím odstup. Koheze skupiny je dalším aspektem, v němž lze rozlišovat společný úkol, přitažlivost členů skupiny, iniciativu, přijetí, interakci mezi členy apod. Rozhodující je pak pocit sounáležitosti, z něž jednotlivec čerpá ve skupině svoji sílu. Jako čtvrtý aspekt pak Benesch uvádí společenské uznání, které

³⁶ Srov.: BENESCH, Hellmuth: Encyklopedický atlas psychologie. Praha: Lidové noviny, 2001. s. 253.

³⁷ Srov.: tamtéž, s. 253.

slouží společenskému zajištění. Lze v něm oddělit tři složky: význam (statut – respekt, společenské postavení), vážnost (prestíž – známost, sláva, výjimečnost), morální hodnocení (dobrá pověst, uznání). Dalším aspektem lze označit moc a reaktanci. Tento aspekt vychází ze snahy prosadit u druhých své vlastní představy, reaktance lze pak označit jako iniciativa lidí, kteří mají pocit, že ztrácejí svobodu a chtějí ji získat zpět. Šestým aspektem je tvorba důvěry k ostatním lidem.³⁸

Mezi motivy lze rozlišovat určitou hierarchii důležitosti. Narážíme však na nejednotnost jejího pojetí. Abraham Harold Maslow se proslavil mimo jiné svým schematickým pojetím lidských potřeb – známou pyramidou, ve které jako nejvyšší potřebu určil potřebu sebeaktualizace a sebeuskutečnění, kterou předchází potřeba úcty a uznání, lásky/náležení, bezpečí a jistoty a v samotném základu pyramidy pak nalezneme potřeby fyziologické. Podle Maslowa má motivace dilatorický charakter – teprve po uspokojení nejzákladnějších potřeb může být věnována pozornost těm vyšším.³⁹ Nicméně Viktor Frankl toto schéma částečně naboural a doložil, že lidé mohou být motivováni vyššími potřebami i v tom případě, kdy nejsou nižší potřeby uspokojeny. Dokonce poukazoval na to, že v extrémních situacích (např. v koncentračním táboře, který Viktor Frankl přežil) jsou vyšší potřeby schopny nahradit potřeby nižší, a tak člověka držet naživu.⁴⁰

4.2 Motivace dobrovolníků

Jako každá lidská činnost podléhá i dobrovolná služba různým typům motivace. V literatuře se objevují dva základní přístupy ke studiu této oblasti. Psychologický přístup poukazuje na koncept prosociální osobnosti, která se vyznačuje specifickým souborem hodnot, potřeb a vlastností, které ji

³⁸ Srov.: BENESCH, Hellmuth: Encyklopedický atlas psychologie. Praha: Lidové noviny, 2001, s. 259 - 261.

³⁹ Srov.: tamtéž, s. 263.

⁴⁰ Srov.: KERN, Hans: *Přehled psychologie*. 2., opr. Vyd. Praha: Portál, 2000, s. 56 - 81.

k dobrovolnictví předurčují (motivují). Sociologický přístup se odklání od subjektu dobrovolníka k jeho sociální situaci a poukazuje na vnější činitele.⁴¹

Než se budu podrobněji motivací dobrovolníků zabývat, dovolím si vyjmenovat několik kategorií motivů, které plynou ryze z praxe koordinátorů dobrovolnictví. Na otázku, proč vykonávají dobrovolnickou činnost, dobrovolníci odpovídají obvykle některými z těchto kategorií: získají nové přátele a kontakty využitelné i mimo dobrovolnickou činnost; získají nové zkušenosti, informace, znalosti a dovednosti; mají přístup ke vzdělávacím programům a výcvikům, které jim zaštiťující organizace zprostředkuje; získají na sebe zpětnou vazbu, dostávají možnost sebereflexe a sebezdokonalování; mají možnost seberealizace; aktivně tráví svůj čas a zároveň jsou prospěšní; dostávají dobrý pocit z vykonané práce, získávají vědomí vlastní potřeby; dostávají pocit smysluplnosti; mají kontakty s novými lidmi a seznamují se s odlišnými způsoby života; získávají zázemí pro realizaci vlastních vizí a nápadů; zvyšují svůj potenciál, kvalifikaci a hodnotu na pracovním trhu; roste jejich prestiž a dobrovolnictví může být jedním z faktorů, díky kterému se stávají pro své okolí zajímavějšími; střetávají se s pozitivní stránkou lidského jednání a získávají tak pocit vřelejších mezilidských vztahů, získávají pozitivnější vidění světa a společnosti; naplňují potřeby dlouhotrvajících vztahů a lidské blízkosti; mohou se vnitřně navracet do dětství a mládí; věří v možnost zlepšení mezilidských vztahů, apod. Koordinátoři dobrovolnictví se rovněž shodnou na tom, že téměř ve všech případech dobrovolníka nepřivádí ke službě pouze jeden motiv, ale jejich komplex.⁴²

Obzvlášť pozorní musí být koordinátoři dobrovolnictví v případě pokřivených motivů, které mohou vést k nekvalitní nebo dokonce až rizikové dobrovolnické službě (riziková může být pro klienta, dobrovolníka samotného, nebo organizaci, pod kterou dobrovolník službu vykonává). Mezi takovými motivy se v praxi objevuje soucit vedoucí k degradaci příjemce

⁴¹ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 105.

⁴² Srov.: ČECHOVÁ, Gabriela a Radim PRAHL. *Proč to ti dobrovolníci dělají*. In *Průvodce dobrovolnictvím pro neziskové organizace*. Praha: Hestia, 2003. Dostupné z: www.hest.cz/cdn/public/000998.doc.

dobrovolnické služby (popř. klienta sociální nebo zdravotní služby); nepřiměřená a zbytečná zvědavost; služba pramenící z pocitu povinnosti; snaha něco si zasloužit; touha sebeobětovat se, osobní neštěstí, se kterým si dobrovolník neví rady, mesiášství; osamělost a touha po přátelství; pocit vlastní důležitosti a nenahraditelnosti; nedostatek sebeúcty a s ním spojená touha potkat ještě ubožejší lidi; panovačnost, touha ovládat jiné, mít moc nad slabšími apod.⁴³

4.3 Psychologický pohled na motivaci dobrovolníků

Obecně je v tomto přístupu kladen důraz na osobní vlastnosti a altruismus jedince. Na základě tohoto pohledu lze zjednodušeně říci, že dobrovolník je člověk, „jenž by díky své vrozené empatii vůči jiným měl mít nezištnou, tj. altruistickou motivaci. Ta ho odlišuje od lidí, kteří to samé dělají pro peníze, případně dobrovolnickou aktivitou jen zastírají své zjištěné zájmy.“⁴⁴

Mnozí autoři pak nahlízejí motivaci jakožto konstituční aspekt dobrovolnictví. Tak lze říci, že právě motivace tvoří nedílnou součást vymezení dobrovolnické služby, kterou nelze pojmout pouze jako „neplacenou práci“. K tomu, aby bylo možné konkrétní činnost označit jako dobrovolnickou službu, patří mimo nenárokování finanční odměny i vymezená motivace. Ta zahrnuje touhu pomáhat druhým i na vlastní úkor, altruismus, lásku k bližnímu, citové pohnutí nad osudem méně šťastných, solidaritu s druhými, soucit, milosrdenství, empatii, snahu dodat naději znevýhodněným, posilovat jejich důstojnost, snahu konat aktivitu ve prospěch veřejného blaha či ve prospěch celého lidstva. Motivace se odráží v emocionální rovině jedince. Výše definovaný druh motivace k dobrovolnictví je v literatuře označován jako altruistický.⁴⁵

⁴³ Srov.: TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 46.

⁴⁴ FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 105.

⁴⁵ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 105 - 106.

Naproti tomu lze objevit zpochybňování čistě altruistické a nezištné motivace. V odborné literatuře se v této souvislosti setkáme s termínem „impure altruism“, tedy ne zcela čistý altruismus. Tento psychologický přístup poukazuje na skutečnost, že vlastně není zcela možné, aby dobrovolník za svou činnost nezískával žádné benefity, ač mohou na dobrovolnické službě pouze participovat. Takovými výhodami může být zvýšení uplatnitelnosti dobrovolníka v profesním životě, respekt okolí, navázání vztahů s jinými lidmi nebo „warm glow“ – hřejivý pocit ze smysluplné práce ve prospěch druhých či celé komunity. Tak je vlastně dobročinný člověk motivován vnitřním pocitem uspokojení nad tím, že je altruistou. Tento druh altruismu je vlastně do jisté míry smíšený s egoismem.⁴⁶

Tento názor lze nalézt v ještě vyhrocenější podobě. Totiž v tvrzení, že sobeckost je zastoupená v každé dobročinnosti, kterou tak morálně znehodnocuje. Michael Ghiselin tento názor shrnul ve svém známém skeptickém výroku: „Stáhněte altruistu z kůže a najdete pod ní pokrytce!“. Ten, kdo „nezištně“ pomáhá, vždy něco v menší nebo větší míře obdrží, a to se promítá i do jeho motivace k dobročinnosti. Člověk obětující se pro druhé očekává, že mu jeho postoj bude v budoucnu oplacen – altruismem ze strany druhých nebo společenskými odměnami. V odborné polemice je však namítáno, že je-li emocionální zainteresovanost altruisty na jeho dobročinnosti mravně krásná, pak i zisky, které jsou s dobročinností spjaty, mají jinou povahu, než v případě, kdy by jeho motivace byla egoistická. Navíc nelze nechat bez zohlednění skutečnost, zda je sobeckost primární motivací jedince. Proto se obecně v odborné diskuzi setkáváme s tím, že je možnost altruistické motivace považována za relevantní platnou a přijímanou.⁴⁷

V obecné rovině se však ustálil konsensus v přijímání teze, že jako nelze nalézt čistě pouze altruistického dobrovolníka, nepodaří se tak nalézt ani čistě sobeckého dobrovolníka. Lze hovořit o motivaci altruistické a sobecké, ve skutečnosti se však navzájem prolínají. Egoisticky motivovaný dobrovolník sleduje v dobročinnosti prosazení svých zájmů nebo má

⁴⁶ Srov.: tamtéž, s. 106.

⁴⁷ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 106.

posloužit jako nástroj dosažení vlastních cílů – něco dává, ale rovněž sám očekává nějaké zisky. Proto je tento druh motivace označován i jako reciproční, instrumentální nebo transakční. Toužené zisky mohou být různé povahy – od společenských benefitů a uznání, přes spirituální prospěch až po materiální odměny. Takový dobrovolník vnímá svou službu jako propojení činnosti dobra pro druhé se svým vlastním prospěchem. Typickou je pro ně snaha získat v dobrovolnické službě nové zkušenosti, rozvíjet své dovednosti a ty dále uplatnit například při svém profesním uplatnění.⁴⁸

Vedle ideálu nezištně pomáhajícího člověka pak může složka egoistické motivace vzbuzovat pejorativní dojem. Nicméně odborný diskurs poukazuje na fakt, že egoismus jakožto legitimní motivaci nelze zcela odmítat. Užitečnost občanských činností, setkávání osobních a společenských zájmů, spojování osobní blaha s blahem ostatních považují mnozí autoři za pozitivní rysy společnosti. Tento druh „rozumného“ či „osvíceného“ egoismu či sebezájmu kopíruje zásadu, že „co je užitečné pro celek, je užitečné i pro mne“. Konat dobro se tak stává soukromým zájmem každého člena společnosti. Tento pohled je v odborné literatuře nahlížen jako zcela legitimní motivace k dobrovolnictví a jiné dobročinnosti.⁴⁹

4.4 Sociologický pohled na motivaci dobrovolníků

Sociologický pohled zohledňuje především kontextuální faktory mající vliv na motivaci k dobrovolnictví jedince. Mezi ně patří společenské odměny za snahu řídit se ideálem dobrého člověka a člena společnosti, postoje blízkých, rolových modelů, vliv náboženského vyznání a další. Sociologie vnímá dobrovolníky a jejich organizace jako sociální svět se svými specifiky, mezi které patří vlastní soubor norem a praktik. Neptá se pouze na to, proč lidé něco dělají dobrovolně, ale zajímá se i o to, proč se člověk řadí k dobrovolníkům, proč v dobrovolnickém prostředí setrvává.⁵⁰

⁴⁸ Srov.: tamtéž, s. 105 – 107.

⁴⁹ Srov.: tamtéž, s. 107.

⁵⁰ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 107 - 108.

Pohled klasické sociologie opírající se o Augusta Comta nebo Émila Durkheima se drží normativní linie. Dobrovolnická činnost vychází z procesu socializace jedince ve skupinách. Svůj vliv pak přináší kultura dobročinnosti a občanských ctností či občanské vyzrálosti. Hodnoty jsou základem pro sociální chování, nicméně musí být ještě doplněny normami, které jsou sociálně podmíněny a legitimovány, aby vedly ke konkrétnímu typu chování.⁵¹

Sociologie se ptá na společné aspekty obecného dobrovolnického étosu – souboru norem, který sdílí dobrovolníci na rozdíl od ostatních lidí. Do takového étosu patří zodpovědnost za společné dobro a aktivní osobní angažovanost při jeho dosahování. Obecně lze hovořit o třech typech norem. Norma generalizované reciprocity vede člověka k očekávání, že mu bude pomoc druhým někdy v budoucnu oplacena, nebo je sám zavázán ze své minulosti. Jde o jakýsi imperativ pomáhat tomu, kdo mi pomohl. Na druhou stranu ti, kterým jsem pomohl, mají povinnost pomoci mě, pokud budu potřebovat. Norma spravedlivosti vede ke snaze potírat nespravedlivost i mezi těmi, kteří nemohou na příkoří adekvátně reagovat. Poslední norma sociální zodpovědnosti klade důraz na občanskou či křesťanskou povinnost pomáhat lidem v nouzi. Ač se vyjmenované prvky nedají absolutizovat a zobecnit na celou šíři problematiky, je důležité je při zkoumání našeho tématu brát v potaz a zohlednit je v empirické části práce. Nelze také přehlížet, že uvedené normy stojí v pozici jakési neformální povinnosti, nejsou člověku externě nařízené a vymahatelné. Lze se setkat s termínem „agreeable obligation“, tedy o zvnitřněné povinnosti, imperativy solidarity, sociální spravedlnosti a zodpovědnosti.⁵²

Dalším podstatným sociálním kontextem, který poskytuje podněty k dobrovolnickému chování je komunita. Komunitou zde nazýváme typ vztahu ve smyslu identity mezi jedinci. Označuje pospolitost, soudržnost a smysluplnou sounáležitost se sdílením zkušeností mezi svými členy. Není tak, na rozdíl od jiných sociologických pojetí komunity, nutně vázána na

⁵¹ Srov.: tamtéž, s. 108.

⁵² Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 107 - 109.

konkrétní lokalitu. Jako synonymum bychom v tomto významu mohli použít slovo společenství.⁵³ Komunita generuje možnosti k dobrovolné službě, produkuje kolektivní identitu a tak směřuje k nasazení se ve prospěch celku. Na druhou stranu může být dobrovolnictví jednou z cest, jak se do komunity dostat, vyhnout se vyloučení a dosáhnout v ní prestiže či uznání, získat oporu ve skupině blízkých lidí. Nicméně tak vzniká prostor k společenské seberealizaci, získání sebeúcty nebo sociálního zviditelnění. Komunita tak tvoří zdroj sociálního kapitálu členům, kteří participují na jejím životě. Obecně je komunitní dobrovolnictví postaveno na dlouhodobém sdílení společné identity a osudu, malé sociální distanci, silných sociálních vazbách mezi členy, sounáležitosti, morálních závazcích a snaze chránit ideály a identitu komunity. V tomto případě vystupuje do popředí i vnímání dobrovolnictví jako aktivity ve volném čase, jejímž přínosem je i potěšení z interakce s blízkými lidmi. Tak dobrovolnictví proniká do oblasti životního stylu, relaxace a rekreace, představuje únik od každodenního shonu a starostí. Akcentuje „volní“ definici dobrovolnictví – dobrovolník svou aktivitu dělá, protože je pro něj zdrojem radosti. Nikdo a nic jej ke službě nenutí, jde o rozhodnutí dobrovolníka, zda bude svou službu vykonávat.⁵⁴

4.5 Strukturalizace motivace dobrovolníků

V odborné diskuzi se lze setkat se snahou uchopit komplexním způsobem jednotlivé aspekty motivace dobrovolníků. Obecně přijímaným tvrzením je, že motivace dobrovolníka vychází z vlastního zájmu, který představuje přínos osobě dobrovolníka nebo lidí v jeho okolí, na straně jedné a z altruismu na straně druhé. Další kroky k podrobnější analýze a kategorizaci jsou však již složitější a zůstávají předmětem živých diskuzí. V následující části si představíme několik, pro naši práci zajímavých, rozlišení opírajících se o sociologická a psychologická kritéria.

⁵³ Srov.: THOMPSON, Kenneth. *Klíčové citace v sociologii: hlavní myslitelé, pojmy a témata*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001, s. 53 – 55.

⁵⁴ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 109 - 110.

Klasický přístup diferencuje mezi vnitřní (intrinsic) a vnější (extrinsic) motivací. Vnitřní motivací rozumíme skutečnost, že dobrovolnická služba je přínosem pro jejího vykonavatele sama o sobě, zajímá ho, vykonává jí s chutí. Vnější motivací vyjadřuje skutečnost, kdy je dobrovolnická angažovanost člověka stimulována něčím nad její vlastní rámeček. Tuto roli může plnit například sociální okolí dobrovolníka. V obdobné myšlenkové linii se lze setkat s rozdělením na motivy altruistické a egoistické, jak je prezentují třeba Horton a Smith.⁵⁵

Jiní autoři poukazují na větší množství aspektů motivace dobrovolníků. Baker nebo Anheier se Salomonem hovoří o altruistické, instrumentální a obligatorní motivaci. Batson rozlišuje dokonce čtyři kategorie a to egoistickou (sebezájem dobrovolníka), altruistickou (zlepšení situace druhých), kolektivistickou (zlepšení situace konkrétní skupiny druhých) a principlismus (sledování jistého morálního principu). Komter, který se zabýval mezilidskou solidaritou v širším kontextu, pak poukazuje na aspekty motivace k solidárnímu jednání – emoce, rovnost, moc, sebezájem.⁵⁶

Cnaan a Amrofel se zaměřili na vnímání odměn, které dobrovolník za svou službu obdrží, a které tak plní roli motivace. Jsou to hmotné odměny (kontakty, zkušenosti apod.), vnitřní odměny (dobrý pocit), sociálně-interaktivní odměny (setkání se zajímavými lidmi, obrana před osamělostí, nové vztahy apod.), normy a sociální tlak (za očekávané chování je člověk odměňován), únik od jiných povinností (člověk se vyhýbá tomu, co nedělat příliš rád a nahrazuje to pro něj zajímavější aktivitou).⁵⁷

Psychologický pohled na motivaci dobrovolníků se opírá především o funkcionalismus, který nahlíží obecně realitu tak, že smysl nějakého faktu se může projevit tehdy, kdy je zkoumána jeho funkce a funkční vztahy k jiným skutečnostem.⁵⁸ Podle tohoto pohledu jsou dobrovolníci přesvědčení

⁵⁵ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 110.

⁵⁶ Srov.: tamtéž, s. 110.

⁵⁷ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 111.

⁵⁸ Srov.: BAKEŠOVÁ, Alena. *Filosofický slovník*. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2009, s. 114.

o možnosti naplnění svých psychologických potřeb prostřednictvím dobrovolnické činnosti. Nejrozšířenějším konceptem je „Inventář funkce dobrovolníka“ (Volunteer Function Inventory – VFI), který prosazoval Gil Clary s Markem Snyderem s týmem spolupracovníků. V rámci VFI rozlišují autoři šest kategorií funkcí, k nimž patří odpovídající motivace. Jako první si uvedeme hodnotovou funkci s motivací realizovat a žít hodnoty jako je solidarita a pomoc druhým, slabším nebo méně šťastným lidem. Dále autoři poukazují na funkci porozumění, které odpovídá motivace učit se nové věci, zakoušet dosud nepoznané, vyzkoušet si něco nového. Na třetím místě zmiřme funkci rozvoje osobnosti s motivací rozvoje sebe sama a duševního růstu. Dále autoři rozlišují kariérní funkci s motivací zisku potřebným nebo vhodných zkušeností a dovedností pro budoucí profesionální život a pracovní působení dobrovolníka. Následuje sociální funkce s motivací posílení mezilidských vztahů, sociálního zázemí dobrovolníka a rozvoje kooperace mezi jedinci. Jako poslední rozlišují uvedení autoři projektivní funkci s motivací hledání řešení vlastních problémů, osobních selhání, se snahou redukovat pocit viny a podobně.⁵⁹

Jednotlivé přístupy ke vnímání struktur motivace dobrovolníků jsou mezi odborníky živou otázkou. V zásadě jsou vytyčeny hranice, ale různí autoři nahlízejí téma z perspektiv, které se nemusí shodovat ve všech nuancích. Abstrakcí z uvedených složitějších komplexů diferenciací jednotlivých motivů můžeme říci, že nosnými a podrobněji popisovanými motivacemi jsou altruismus, egoismus a hodnotová (normativní) motivace. Ty pak poměrně vhodně korespondují se třemi nejrozšířenějšími perspektivami nahlížení dobrovolnictví.

První perspektiva se vztahuje k dobrovolnictví jakožto neziskové aktivitě, tedy nezištnému darování, dobročinnosti, ušlechtilému chování s důrazem na hodnoty altruismu, humanismu, lásky k bližnímu, soucitu s trpícími či přehlíženými. V této dimenzi lze hovořit o hodnotách jak náboženských, tak ale i sekularizovaných. Na kolektivní úrovni se pak

⁵⁹ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 111 - 112.

projevuje ve formě poskytování veřejných služeb a řešení problémů specifických cílových skupin. Neziskové perspektivě odpovídá altruistická motivace.⁶⁰

Druhá perspektiva nahlíží na dobrovolnictví jakožto volnočasovou aktivitu, tedy jako trávení svého volného času dobrovolníkem. Akcent leží na seberealizaci, vlastní kreativitě a iniciativě, zábavě nebo relaxaci, volnosti a svobodě, zápalu pro věc či požitku. Dobrovolnictví se dotýká se hodnot, jako jsou kultura, sport, ochrana přírody, socializace mládeže, prevence kriminality aj. Této perspektivě odpovídá egoistická motivace.⁶¹

Třetí perspektiva nahlíží na dobrovolnictví s důrazem položeným na občanské společnosti a zodpovědnosti každého občana. Dobrovolnictví leží v dimenzi občanských ctností, odpovědnosti vůči komunitě, vzájemné pomoci a solidaritě, reciprocity, ideálů rovnosti a spravedlnosti. Dobrovolnictví je v kolektivní rovině morálně ceněno, odráží hodnoty demokracie nebo ideologie v konkrétním časoprostoru, generalizované důvěry ve společnost nebo sociální soudržnosti. Perspektivě občanské společnosti odpovídá normativní motivace.⁶²

Tošner a Sozanská rozlišují tři základní druhy motivace dobrovolníků. První z nich označují jako motivaci normativní či konvenční. Tento typ motivace má konvenční charakter. Dobrovolníka normativně motivovaného k jeho činnosti vedou morální normy svého okolí (to může být rodina, blízcí přátelé apod.), nebo neformální pravidla chování v konkrétní společnosti. Do této kategorie spadá i vliv obecně platných morálních imperativů pramenících například z náboženského přesvědčení dobrovolníka. Tošner se Sozanskou tvrdí, že tento druh motivace se v širokém slova smyslu opírá o principy křesťanské morálky a představ o správném způsobu života.

⁶⁰ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 33 - 37.

⁶¹ Srov.: tamtéž, s. 33 - 37.

⁶² Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 33 - 37.

Normativní motivace u českých dobrovolníků převládá (41%) a vyznačují se jí věřící lidé a lidé staršího věku (nad 60 let).⁶³

Reciproční motivace dle Tošnera a Sozanské orientuje svého nositele k hledání užitečnosti v dobrovolnické službě pro sebe. Dobrovolnická služba je tak vnímána jako spojení dobra pro druhé a vlastního prospěchu. Pro takto motivovaného dobrovolníka je charakteristický zájem o nové zkušenosti, rozšíření vlastních kompetencí, nové vztahy, uplatnění svých schopností a dovedností, nebo třeba udržení se ve fyzické kondici. V našich poměrech se tento druh motivace objevuje u 37% dobrovolníků, kdy se jedná především o mladé lidi do 30 let s ateistickým světonázorem.⁶⁴

Jako třetí a poslední kategorii motivace rozlišuje Tošner se Sozanskou motivaci nerozvinutou. Tento typ motivace se omezuje na několik prvků, které jsou prostorem pro rozhodování dobrovolníků. Těmito prvky je důvěra v organizaci, v rámci které by měli svou činnost vykonávat, dále přesvědčení o smysluplnosti dobrovolnické činnosti a víra, že se dobrovolnictvím podílejí na šíření dobré věci. Tento typ motivace se projevuje u 23% českých dobrovolníků. Častěji se objevuje u vysokoškolsky vzdělaných dobrovolníků a dobrovolníků ve středním věku (46 až 60 let).⁶⁵

4.6 Motivace dobrovolníků k pokračování v dobrovolnické službě

Čeští dobrovolníci jsou ve své činnosti obecně hodnoceni jako stabilní.⁶⁶ Průběžný pohled na jejich motivaci a její případné posuny či změny proto přináší užitečné informace a pomáhá vnímat fenomén dobrovolnictví komplexněji.

Psychologové Chacón, Vecina a Dávila, kteří se problematikou stálosti dobrovolníků v sociální sféře zabývali, na základě svých šetření stanovili třístupňový model výdrže dobrovolníka. Rozlišují v něm tři časová

⁶³ Srov.: TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 48.

⁶⁴ Srov.: tamtéž, s. 48.

⁶⁵ Srov.: TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 48.

⁶⁶ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 122.

období aktivního zapojení dobrovolníka - krátkodobé stadium (6 měsíců), střednědobé stadium (12 měsíců) a dlouhodobé stadium (24 měsíců). Platí, že v počátcích dobrovolnické služby stálost dobrovolníka ovlivňuje zejména uspokojení motivů k výkonu služby. Na dlouhodobější a intenzivnější dobrovolnickou aktivitu má významný vliv oddanost organizaci, sepletí s ní a proces socializace dobrovolníka do organizace.⁶⁷ Dle Omota a Snydera se tak profiluje dynamický proces, který je ovlivňován precedenty, zkušenostmi a důsledky dobrovolnické služby. Jako precedenty označují individuální dispozice dobrovolníka, motivaci stát se dobrovolníkem a podporu ze strany sociálního okolí dobrovolníka. Tyto faktory mají zcela zásadní vliv během prvního stadia. Ve druhém stadiu je důležitá satisfakce z dobrovolnické služby, jdoucí ruku v ruce s růstem a zhodnocením zkušeností. Ve třetím stadiu je nosný vliv posunut na konkrétní důsledky pro dobrovolníka, jako je změna v poznání, postoji, chování, identitě. Ukazuje se, že čím dál proces vývoje dobrovolníka postupuje, tím větší vliv na dobrovolníka mají sociální faktory s dobrovolnictvím související.⁶⁸

Pro stabilitu dobrovolníka je důležitá jeho organizační socializace (tj. předávání poznání, hodnot, kultury a norem organizace) v rámci pomáhající organizace. V České republice je situace specifická tím, že obecně téměř polovina dobrovolníků se o možnosti vykonávat dobrovolnické aktivity dozvěděla od blízkých lidí ze svého okolí, má dobrovolníky mezi svými přáteli nebo od nich přátelé dobrovolnickou pomoc očekávají. Neformální vztahy a vazby mají tedy v ČR velký vliv na nábor nových dobrovolníků, což významně usnadňuje včlenění nových dobrovolníků do již zaběhnuté organizace.⁶⁹

Vedle uvedeného můžeme v literatuře nalézt ještě například koncept rolové identity, který nabízí snahu o vysvětlení dlouhodobé motivace dobrovolníků na základě hypotézy, že se dobrovolník postupnou organizační socializací časem identifikuje se svou rolí a včlení se do konkrétní

⁶⁷ Srov.: tamtéž, s. 123 - 124.

⁶⁸ Srov.: tamtéž, s. 123.

⁶⁹ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorci a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 123 - 124.

organizace. Čím déle toto sepětí trvá, tím větší má dobrovolník pocit, že dobrovolnickou službou získává a tím větší má schopnost překonávat různé překážky, které mu během jeho služby vyvstanou, a které by jeho službě bránily. Takoví dobrovolníci spíše inklinují ke kolektivnímu typu dobrovolnictví.⁷⁰

5 Dobrovolnictví v kontextu křesťanské služby

V předchozích pasážích jsem se zlehka dotkl možných souvislostí mezi dobrovolnictvím a křesťanskou morálkou. Není možné na pár stránkách detailně popsat principy křesťanské služby, východiska křesťanského vztahu k druhému člověku nebo základy charitního působení církve, ale poukáži na důležité aspekty této problematiky, které jsou pro práci přínosné.

Sociální práce se vždy uskutečňuje v kontextu pěti aspektů, mezi které patří aspekt geografický, politický sociokulturní, ekonomický, ale i aspekt spirituální, jelikož žádná společnost, v níž se sociální práce odehrává, není hodnotově neutrální společností.⁷¹ Není tedy možné při pohledu na sociální práci, a tedy i předmět našeho zájmu – dobrovolnictví, spirituální aspekt vynechat. Spirituální kontext je nutné zvažovat jak ze strany případného věřícího klienta sociální služby, tak i ze strany samotného pracovníka, který musí svoji vlastní spiritualitu kultivovat.⁷²

5.1 Základní poslání církve

Církev prokazuje lásku jako společenství lásky. Lásku k bližnímu zakotvená v lásce k Bohu je především úkol pro každého věřícího, ale stejně tak je úkolem pro celé církevní společenství.⁷³ Evangelista Lukáš vnímá jako

⁷⁰ Srov.: tamtéž, s. 123 - 125.

⁷¹ Srov.: DOLEŽEL, Jakub. *Bůh na straně chudých a slabých – biblické inspirace pro sociální práci*. In *Spravedlnost a služba. Sborník vydaný k příležitosti 10. výročí činnosti CARITAS – Vyšší odborné školy sociální Olomouc*. Olomouc: CARITAS VOŠ sociální Olomouc, 2006, s. 73.

⁷² Srov.: tamtéž, s. 73.

⁷³ Srov.: Benedikt XVI. *Deus caritas est*. čl. 19 -20.

podstatné prvky cirkve učení apoštolů, společenství („byli spolu“), lámání chleba a modlitbu.⁷⁴ Společenství (κοινωνία) dle něj spočívá ve společném vlastnictví a neexistenci rozdílu mezi chudým a bohatým: „... nikdo neřikal o ničem, co měl, že je to jeho vlastní, nýbrž měli všechno společné... Nikdo mezi nimi netrpěl nouzi.“⁷⁵ Později nebylo možné tak radikální výzvu k hmotnému společenství v kontextu růstu cirkve udržet, jak píše papež Benedikt XVI.⁷⁶ Nicméně princip zůstává stále stejný. Totiž, že v komunitě nesmí existovat taková chudoba, aby někdo postrádal nezbytná dobra k důstojnému životu.⁷⁷

A již v prvotní církvi byli zvoleni sedm mužů, což byl počátek jáhenského úřadu (služba stolu). Ti měli za úkol přerozdělovat potřebným, čímž byl položen počátek sociální služby. Její charakter je navíc vnímán jako duchovní (zvoleni za diákonů měli být muži plni Ducha - πνεῦμα - a moudrosti).⁷⁸ Tento druh služby byl zakotven ve zcela fundamentální struktuře cirkve. Jejich služba Caritas byla vedle hlásání slova a udílení svátostí implementována jako jeden z podstatných pilířů církevního působení.⁷⁹ Benedikt XVI shrnuje, že podstata cirkve se vyjadřuje trojím úkolem, který se vzájemně podmiňuje a nelze jej rozdělovat: hlásáním Božího slova (κήρυγμα – μαρτυρία), slavením svátostí (λειτουργία) a službou lásky (διακονία).⁸⁰ Tento model tří esenciálních či konstitutivních úkolů cirkve se v katolické pastorální teologii postupně formuluje od poloviny 20. století. Nejen že jej Benedikt XVI. v encyklice *Deus caritas est* nastoluje s jasnou pevností, ale navíc reflektuje jejich vzájemnou propojenost, když poukazuje na diakonický ráz liturgie a zároveň na liturgický ráz diakonie.⁸¹

⁷⁴ Srov.: Sk 2,42.

⁷⁵ Sk 4,32-37.

⁷⁶ Srov.: Benedikt XVI. *Deus caritas est*. čl. 20.

⁷⁷ Srov.: tamtéž, čl. 20.

⁷⁸ Srov.: Sk 6,1-6.

⁷⁹ Srov.: Benedikt XVI. *Deus caritas est*. čl. 21 - 22.

⁸⁰ Srov.: tamtéž, čl. 25.

⁸¹ Srov.: tamtéž, čl. 13 – 18; čl. 37.; dále srov.: DOLEŽEL, Jakub. *Církevní sociální práce na pozadí encykliky Deus caritas est*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 96 – 97.

K sociálním problémům se s významným důrazem obrací i papež František. Uvést můžeme mimo jiné apoštolskou exhortaci *Evangelii Gaudium*, vydanou 24. listopadu 2013, ve které František plynule navazuje na reflexi sociální otázky v církvi. Papež v ní varuje před rizikem zpozdilého a lakomého srdce, před chorobným vyhledáváním povrchních rozkoší, a před otupělým vědomím. Důsledkem výše uvedených rizik je růst individualistického smutku v člověku a egoismu, ve kterém není prostor pro druhé nebo chudé.⁸² František poukazuje na to, že „...kdo touží žít důstojně a plně, nemá jinou cestu než uznávat druhého a usilovat o jeho dobro.“⁸³ Sociální integraci druhých František představuje jako jednu z linií, které mohou v církvi podnítit novou etapu evangelizace.⁸⁴

5.2 Dobrovolnictví jako projev křesťanské lásky k bližnímu

Dobrovolná pomoc lidem v nouzi byla samozřejmostí pochopitelně již u prvních křesťanů.⁸⁵ Během několika posledních desítek let je působení církve na sociálním poli věnována velká pozornost, která se zvolna ubírá i směrem k dobrovolnictví. V církevním prostředí se lze setkat s rozlišováním dobrovolníků krátkodobě zapojených (např. několik hodin týdně), kteří vykonávají bėnévolat (dobročinnost) a dobrovolníků plně zapojených („na plný úvazek“) – voluntariat.⁸⁶

Na význam dobrovolné služby konané potřebným poukazuje například Jan Pavel II. v encyklice *Centesimus annus*: „S velkou vděčností Bohu je nutno poukázat na to, že účinná láska k bližnímu v církvi nikdy nevyhasla a dnes mnohostranně a potěšitelně sílí. Zvláštní zmínku zasluhují v této souvislosti dobrovolné služby, které církve podporuje tím, že

⁸² Srov.: František. *Evangelii gaudium*. čl. 2.

⁸³ Tamtéž, čl. 9.

⁸⁴ Srov.: tamtéž, čl. 2.

⁸⁵ Srov.: ŠIPR, Květoslav: *Dobrovolnictví jako výzva encykliky Deus caritas est*. In *Teologické texty: Časopis pro teologii a službu církve*. Praha: Zvon, 2006/4. ISSN 0862-6944. Dostupné také z www.teologicketexty.cz.

⁸⁶ Srov.: tamtéž.

podněcuje všechny ke spolupráci a podporuje a povzbuzuje je v jejich iniciativách.⁸⁷

Na Jana Pavla II. navázal papež Benedikt XVI. V encyklice *Deus caritas est*: „Důležitým jevem naší doby je to, že se zrodily a rozvinuly různé formy dobrovolnictví (volontariátu), které na sebe berou celou řadu služeb. Chtěl bych na tomto místě říci všem, kdo se různým způsobem na těchto aktivitách podílejí, že si jejich činnosti vážím a že jim za to děkuji. Rozšíření tohoto odhodlání představuje pro mladě školu života, kde se učí solidaritě a ochotě dávat ne pouze něco, nýbrž sebe samé. Proti antikultuře smrti, jejímž výrazem je kupříkladu zneužívání drog, se tak staví láska, která nehledá sebe a která se právě prostřednictvím ochoty ztratit sebe samého kvůli druhému projevuje jako kultura života.“⁸⁸

V encyklice Benedikt hovoří o tom, že hlavním místem realizace „caritas“ je farnost, při čemž se jedná o dobrovolnické angažmá. Působení Charity ve světě tomuto modelu odpovídá. Většina personálního zajištění spočívá na bedrech dobrovolníků. Doležel uvádí, že celosvětový průměrný poměr dobrovolníků vůči stálým zaměstnancům Charity se pohybuje mezi 15-20 : 1.⁸⁹ Upozorňuje, že tomu bylo tak i v počátcích charitního díla na našem území, nicméně v současnosti tvoří Charita Česká republika spolu s Deutcher Caritasverband výjimku v tom, že poměr v organizaci zapojených dobrovolníků a stálých zaměstnanců je 1 : 1. Vzhledem k vlně rostoucího zájmu o dobrovolnictví leží před církví aktuální výzva uchopení role dobrovolníka.⁹⁰

5.3 Reflexe působení církve na dobrovolnictví v České republice

Dle obsáhlého výzkumu stavu dobrovolnictví v České republice církev a náboženství s jevem dobrovolnictví pozitivně souvisí. Náboženská aktivita

⁸⁷ Jan Pavel II. *Centesimus annus*. čl. 49.

⁸⁸ Srov.: Benedikt XVI. *Deus caritas est*. čl. 30b.

⁸⁹ Srov.: DOLEŽEL, Jakub. *Církevní sociální práce na pozadí encykliky Deus caritas est*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 109 - 110.

⁹⁰ Srov.: tamtéž, s. 110.

i členství v církvi lze v obecné rovině považovat za jedny z faktorů, které vedou k dobrovolnictví.⁹¹ Nejen v našich poměrech, ale i v zahraničí je považována „svázanost dobrovolnictví s církví a náboženstvím za indikátor kolektivního vzorce dobrovolnictví.“⁹² Nicméně vedle této skutečnosti výzkum rovněž konstatuje, že podíl nábožensky aktivních dobrovolníků v ČR je, s ohledem na množství věřících lidí v české společnosti, poměrně nízký. Pro ilustraci srovnává tuto skutečnost se stavem v USA, kde pouze 15% formálních dobrovolníků v uplynulém roce od výzkumu nenavštívilo bohoslužbu (zatímco v ČR to je 60%) a 23% formálních dobrovolníků není členem žádné církve (v ČR to je 70%).⁹³

Autoři výzkumu v této souvislosti poukazují na skutečnost, že kontinuitu fungování katolické církve v české společnosti zpřetrhala éra komunismu. Role náboženských pomáhajících organizací se tak po roce 1989 postupně stabilizuje a ukotvuje v občanském sektoru a s touto skutečností se na poli dobrovolnictví otevírají nové možnosti a zcela nové vzorce dobrovolnictví – tzv. programové či profesionalizované dobrovolnictví, které je spjato s oblastí poskytování služeb (v této oblasti totiž působí většina církevních charitativních organizací, které v rámci svého působení angažují i dobrovolníky). Díky těmto specifickým autoři studie implikují fakt, že tato oblast by si v rámci České republiky zasloužila větší pozornost a samostatnou analýzu.⁹⁴

A právě nerozvinutost církevního dobrovolnictví v ČR vnímají autoři studie i jako jeden z důvodů modernizační nevyhraněnosti dobrovolnických vzorců v ČR. Příčinou nerozvinutosti je oslabení pozice církve v procesu demokratizace (v době totality v něm hrála katolická církev důležitou roli) a snížení angažovanosti církve v oblasti budování občanské společnosti v českých podmínkách po pádu komunismu. To se odehrálo v důsledku

⁹¹ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 73.

⁹² Tamtéž, s. 73.

⁹³ Srov.: tamtéž, s. 79.

⁹⁴ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 79 - 80.

přenesení snahy církve o rozvoj demokratizačních snah v ní samé.⁹⁵ „Katolická církev z hlediska rozvoje dobrovolnictví mnohé zklamala, protože se jí nepodařilo napodobit západní vzory. Nepodařilo se jí vzednout vlnu nábožensky motivovaného dobrovolnictví a vybudovat příslušnou dobrovolnickou infrastrukturu... Církevním a náboženským organizacím se tedy nepodařilo vtlačit českému dobrovolnictví v masivnějším rozsahu svoji tradiční tvář a vyprofilovat specifický kolektivní rámec dobrovolnictví.“⁹⁶

Z tohoto konstatování vyčnívá například Charita a její rozvinuté dobrovolnické aktivity. Z hlediska autorů ale postavení Charity v celkovém objemu poskytovaných welfare služeb není zcela rozhodující a široké veřejnosti je známa především skrze různé sbírky (např. Tříkrálová sbírka) a zatím není zřetelně spojována s fenoménem dobrovolnictví.⁹⁷

⁹⁵ Srov.: tamtéž, s. 211.

⁹⁶ Tamtéž, s. 211 - 212.

⁹⁷ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 212.

6 Výzkumná část

Ve výzkumné části práce představím cíl výzkumu, metodu šetření a důvody, pro které jsem si konkrétní metodu zvolil. Uvedu použitou techniku sběru dat v níže popsaném výzkumném souboru a provedu jejich analýzou. Závěry z šetření jsou diskutovány v samostatné podkapitole příslušející k analyzované kategorii.

6.1 Výzkumné cíle

Definováním výzkumných cílů si volím oblasti, na které se primárně při práci s daty šetření zaměřím. Díky tomu, že se v práci vydám cestou kvalitativního šetření (jak je rozvedeno níže), nechávám i otevřený prostor pro případné další poznatky, které nám mohou z analýzy sebraných dat vyplynout, a které mohou mít zajímavou výpovědní hodnotu.

Cílem práce je hlubší porozumění fenoménu dobrovolnictví v sociálních službách v rámci konkrétní církevní organizace, která tyto služby poskytuje. Dobrovolnická služba v rámci Charity Olomouc představuje poměrně časově náročnou a do jisté míry i rizikovou (možnost nakažení se infekčními chorobami; zranění při práci s klienty v terénu; riziko pokousání psem, kterého někteří lidé bez domova vlastní; psychická náročnost služby apod.) činnost. Co tedy vede lidi k tomu, aby nabídli své schopnosti, své dovednosti nebo svůj čas druhým? Předmětem mého tázání je především motivace k dobrovolné pomoci lidem na okraji společnosti a to bez nároku na jakoukoliv odměnu. Zaměřím se i na distinkci motivace při vstupu dobrovolníka do služby a na její případné změny v průběhu dobrovolnické aktivity.

Dalším výzkumným cílem práce je mapování fenoménu dobrovolnictví v kontextu případné náboženské víry dobrovolníků. Dále také zjišťuji, zda je pro dobrovolníka důležité, že svou činnost vykonává v rámci církevní organizace, zda to má nějaký dopad či vliv na jeho motivaci nebo jinou oblast jeho služby druhým.

Výzkumný cíl 1:

- Jaká je vstupní motivace dobrovolníků v neziskové organizaci k jejich službě?

Výzkumný cíl 2:

- Dochází v průběhu dobrovolnické služby ke změnám v motivaci k činnosti dobrovolníků?

Dílčí výzkumný cíl 1:

- Odráží se v motivaci k dobrovolnictví případná náboženská víra dobrovolníků?

Dílčí výzkumný cíl 2:

- Má pro dobrovolníky význam skutečnost, že vykonávají svou službu v rámci církevní organizace?

6.2 Metoda šetření

Fenomén dobrovolnictví v prostředí církevní neziskové organizace mi přijde vhodné zkoumat v jeho přirozeném kontextu. Problematiku práce není vhodné jasně ohraničovat, jelikož se ptám po významně subjektivních aspektech činnosti jednotlivých dobrovolníků. Je důležité nechávat respondentům prostor pro případný posun akcentu v procesu získávání dat, reagovat flexibilně a nevtěsňovat výpovědi dobrovolníků do předem vytvořených schémat. Přijde mi dobré nechat možnost změny struktury výpovědi dobrovolníka v průběhu procesu získávání dat nutných k dopátrání se závěrů.

Neptám se po důkazech, nechci verifikovat nebo vyvrátit hypotézy, ale snažím se pochopit konkrétní sociální jev. Z těchto důvodů se kloním k logické indukci a kvalitativnímu šetření. Chci se tak v závěru své práce

dobrat interpretace zkoumané sociální reality na základě analýzy sebraných dat, která může vést k formulaci hypotéz nebo „grounded theory“.⁹⁸

Výhodu kvalitativního šetření v otázce své práce vidím v přímém kontaktu s respondenty, ve vzájemné aktivní interakci. Je možné sběr dat uzpůsobit vzhledem k odlišným zkušenostem nebo motivům respondentů. Lze tak získat poměrně komplexní výpovědi o jejich roli v sociálním prostředí dobrovolníků dané organizace, čímž lze pochopit zkoumanou sociální situaci. Vyhnu se tak riziku povrchnosti šetření a mohu se zaměřit na subjektivní aspekty výpovědí respondentů, čímž lze efektivněji a hlavně s hlubším pochopením přistoupit ke hledání odpovědí na stanovené výzkumné cíle, případně zohlednit jiné zajímavé výsledky, které mohou při vyhodnocování získaných dat vyvstat. Kvantitativní šetření, jak tvrdí například Berg, se sice v dnešních sociálních vědách těší většímu zastoupení a respektu, ale pomocí kvalitativních metod se můžeme dobrat hlubšímu porozumění.⁹⁹ Sběr samotných dat pak provedu pomocí rozhovorů s připravenými tematickými okruhy.

6.2.1 Polostandardizovaný rozhovor

Polostandardizovaný (nebo polostrukturovaný) rozhovor obsahuje připravené otázky, nebo oblasti tázání, na které se tazatel ptá všech respondentů. Respondenti však mají volnost v odbíhání od zvolených témat. Mohou se tak dostat hlouběji za položené otázky, mohou reflektovat či rozvádět své postřehy a zkušenosti. Jedná se o interaktivní rozhovor, který se řídí obecnou, spíše tematickou osnovou.¹⁰⁰ Respondent hovoří více než tazatel, který stanoví obecné směřování rozhovoru a následně sleduje odpovědi respondenta a nechává mu volnost v pohybu mezi tématy. Tazatel může během rozhovoru používat i doplňující otázky, čímž sleduje největší

⁹⁸ Srov.: DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000, s. 283 - 299.

⁹⁹ Srov.: BERG, Bruce Lawrence. *Qualitative research methods for the social sciences*. 4th ed. California State University: Allyn and Bacon. 2001, s. 2 – 4.

¹⁰⁰ Srov.: tamtéž, s. 70 - 71.

možnou míru „výtěžku“ dat z rozhovoru.¹⁰¹ Což lze využít ke komplexnější interpretaci zkoumané sociální skutečnosti. V připravené osnově rozhovoru pak mají své místo „essential questions“, které se zaměřují na hlavní oblasti našeho zájmu, které jsem definoval jakožto výzkumné cíle.¹⁰²

V prepisech rozhovorů jsou smazány (označení XY) ty informace, které by mohli ohrozit anonymitu klientů služeb, ve kterých dobrovolníci vykonávají svou dobrovolnickou činnost.

Oblast dotazů je širší, než výzkumný záměr práce. Důvodem je zamýšlené využití sebraných rozhovorů pro tvorbu interní reflexe činnosti dobrovolníků na Charitě Olomouc. Rozhodl jsem se rozhovory ponechat v širším záběru kvůli jejich kontinuitě. Kompletní přepis je přílohou práce.

Osnovu rozhovoru tvořily otázky:

- Co stálo na počátku Vašeho rozhodnutí pomáhat druhým?
- Proč jste se rozhodl/a vykonávat dobrovolnickou službu právě na Charitě Olomouc? Má pro Vás nějaký význam skutečnost, že je Charita církevní organizace?
- Jak se Vaše nejbližší okolí vyjadřovalo k tomu, že jste se rozhodl/a stát dobrovolníkem?
- Hrála ve Vašem rozhodnutí pomáhat roli Vaše náboženská víra, pokud jste věřící?
- Stává se Vám, že Vás okolí za dobrovolnickou službu oceňuje? Máte pro ni podporu od svých blízkých?
- Znamená pro Vás dobrovolnická služba zřeknutí se vlastního pohodlí?
- Zažil/a jste během své služby těžké chvíle?
- Napadá Vás, že lidé, kterým pomáháte, se nemají tak dobře jako Vy? Dluží jim něco společnost?

¹⁰¹ Srov.: MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, s. 158 – 162.

¹⁰² Srov.: BERG, Bruce Lawrence. *Qualitative research methods for the social sciences*. 4th ed. California State University: Allyn and Bacon. 2001, s. 75.

- Jak byste se vyjádřil/a k názoru, že dobrovolníci vykonávají svoji službu, protože očekávají, že pokud se sami ocitnou v těžké situaci, najdou se rovněž lidé, kteří jim pomohou?
- Přináší Vám něco dobrovolnická služba?
- A naopak, bere Vám něco?
- Je podle Vás dobrovolnická činnost smysluplná? Proč v ní pokračujete?
- Změnily se v průběhu Vaší služby Vaše postoje, názory nebo motivace k výkonu služby?
- Co je podle Vás největším problémem cílové skupiny, které pomáháte? Jak vnímáte vztah klientů služeb k Vám jakožto dobrovolníkovi?
- Jak byste hodnotil vztahy mezi dobrovolníky na Charitě Olomouc? A jaký je Váš vztah s pracovníky organizace? Cítíte se být členem týmu?
- Co Vám v dobrovolnické službě na Charitě Olomouc chybí?
- Má dobrovolnictví nějaký zásadní vliv na Váš život? Změnilo něco ve Vašem životě?
- Chcete k rozhovoru něco dodat, doplnit?

6.3 Sběr dat

V době počátku tvorby diplomové práce jsem pracoval na Charitě Olomouc na pozici vedoucího střediska Matky Terezy pro dobrovolnictví a farnosti. Ve spolupráci s asistentkou dobrovolnictví jsem kontaktoval nejprve emailem okruh dobrovolníků, který byl vybrán takovým způsobem, aby v něm byl zastoupen obecný průřez napříč sociálními statusy a rolemi mezi dobrovolníky. Osloveni byli jak studenti, tak lidé produktivního věku a senioři; stejně tak muži i ženy; studenti nebo pracující; atd.

Následovaly rozhovory s jednotlivými dobrovolníky, kteří byli ochotni na šetření spolupracovat. Rozhovory probíhaly vždy mezi čtyřma očima v klidném prostředí, se souhlasem zúčastněných byly ze setkání pořizeny

audio nahrávky. Délky jednotlivých rozhovorů se lišily, obvykle se pohybovaly v rozmezí 30 až 50 minut.

Při přepisu nahrávek jsem provedl redukci prvního řádu (vynechání nepodstatných, plynulost rušících prvků – slovní vaty, parazitujících slov apod.). Zaznamenány jsou i významnější nonverbální projevy respondentů.

6.4 Soubor respondentů

Soubor je tvořen celkem sedmi dobrovolníky Charity Olomouc, třemi muži a čtyřmi ženami. Čtyři respondenti se hlásí ke křesťanské víře, dva jsou bez vyznání, jeden se označil za věřícího člověka bez konkrétního vyznání. Čtyři z respondentů mají nejvyšší dosažené vzdělání vysokoškolské, tři středoškolské s maturitou. Nikdo z respondentů nelze označit za „čerstvého nebo nezkušeného“ dobrovolníka. Svou službu v organizaci vykonávají v časovém rozmezí od 1,5 roku do 4 let. Někteří z nich mají zkušenost s dobrovolnictvím i v jiném než sociálním sektoru, nebo v rámci jiných organizací. Na základě pohledu Chacóna, Vecina a Dávila, se jedná o střednědobé stádium (12 měsíců) a dlouhodobé stádium (24 měsíců) výdrže dobrovolníka (viz kapitola „Motivace dobrovolníků k pokračování v dobrovolnické službě“).

Respondenti jsou zapojeni ve formální dobrovolnické činnosti, konkrétně v rámci „Dobrovolnickém programu Charity Olomouc,“ který je akreditován u Ministerstva vnitra České republiky. Vykonávají dlouhodobou dobrovolnickou činnost (dle zákona č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů). S organizací mají podepsanou smlouvu o dobrovolnické činnosti. Charita Olomouc pravidelně eviduje jejich docházku, zajišťuje jim pojištění pro jejich činnost a poskytuje jim odborné vedení, další vzdělávání v oblasti nebo jinou podporu.

Respondent 1 je vysokoškolsky vzdělaný muž ve věku 28 let, který pomáhá déle jak 1,5 roku na středisku Samaritán pro lidi bez domova a různých jednorázových akcích. Respondent se hlásí k římsko-katolické víře. Mimo Charitu Olomouc má zkušenosti s dobrovolnickou činností

v rámci Salesiánského hnutí mládeže a Sboru dobrovolných hasičů. Dobrovolnické činnosti vykonává celkem více jak 13 let.

Respondent 2 je žena s dokončeným středním vzděláním, ve věku 24 let, bez vyznání. Zkušenosti s dobrovolnictvím má v rámci Charity Olomouc ze střediska sv. Vincence pro lidi s duševním onemocněním a střediska Khamoro pro etnické menšiny. Dobrovolné službě se věnuje čtvrtým rokem.

Respondent 3 je mužem ve věku 62 let s vysokoškolským vzděláním. Dobrovolné službě se věnuje 1,5 roku a to na středisku Khamoro pro etnické menšiny. Hlásí se k římsko-katolickému vyznání.

Respondent 4 je studentka vysoké školy ve věku 23 let. Na Charitě Olomouc vykonávala dobrovolnické aktivity s klienty střediska sv. Vincence pro lidi s duševním onemocněním. Nyní se věnuje spíše jednorázovým aktivitám a akcím organizace. Jako dobrovolnice působí 3 roky. Respondentka se nehlásí k žádnému konkrétnímu vyznání, nicméně se vnímá jako věřící člověk.

Respondent 5 je středoškolsky vzdělaná žena ve věku 37 let, která prožila před nedávnou dobou konverzi ke křesťanství. Svou pravidelnou dobrovolnickou činnost vykonává na středisku Samaritán pro lidi bez domova a to v délce trvání 1,5 roku. Vypomáhá i na občasných a jednorázových aktivitách organizace.

Respondent 6 je žena ve věku 54 let s vysokoškolským vzděláním. Pravidelně vypomáhá na středisku sv. Alžběty pro lidi s tělesným handicapem a středisku Khamoro pro etnické menšiny. Jako dobrovolnice působí 1,5 roku, dříve se snažila potřebným pomáhat na vlastní pěst. Hlásí se k římsko-katolickému vyznání.

Respondent 7 je vysokoškolsky vzdělaný muž ve věku 72 let, který již 4 roky pravidelně vypomáhá na středisku Samaritán pro lidi bez domova. Jako dobrovolník pomáhá i na většině jednorázových aktivitách a akcích Charity Olomouc. Respondent je bez vyznání.

6.5 Způsob analýzy sebraných dat

Během analýzy sebraných dat se zaměřím na oblasti, které jsou hlavním předmětem mého zájmu – výzkumné cíle, a které lze označit za „predetermined themes“ stanovené a priori. Nicméně chci zohlednit i ta témata, která vyvstávala během procesu získávání dat – tzv. „emergent themes“. Tato témata sice dopředu nepředpokládám, avšak mohou v sobě mít důležitou výpovědní hodnotu.¹⁰³

Při práci se sebranými daty Spradley explicitně definoval dva základní principy analýzy. Totiž principy opřené o podobnost nebo kontrast dat. Princip podobnosti se opírá o tvrzení, že význam symbolu lze objevit vyhledáváním podobnosti s jinými symboly. Princip kontrastu se pak opírá o tvrzení, že význam symbolu může být poznán vyhledáváním odlišností od ostatních symbolů.¹⁰⁴ Těchto principů se budu při vyhodnocování získaných poznatků držet.

Samotnou analýzu jsem provedl otevřeným kódováním. Data jsem převedl do textové podoby a provedl redukci prvního řádu (vynechání nepodstatného – tzv. „slovní vaty“). Uspořádal jsem holá data do koncepčních kategorií a vytvořil jsem témata nebo koncepty. Kódy slouží pro přiřazování jednotek smyslu popisovaných informací, lze je přiřazovat k jednotlivým slovům, ale i větám, frázím, celým odstavcům apod.¹⁰⁵ Transkribované rozhovory jsem tedy rozdělil na jednotky, které se obsahově vztahovaly k výzkumným otázkám, čímž jsem vytvořil jednotlivé kategorie, a označil je kódy, za pomoci barevného rozlišování částí textu.¹⁰⁶

¹⁰³ Srov.: BICKMAN, Leonard a Debra ROG, Eds. *The Sage Handbook of Applied Social Research Methods*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications. 2009, s. 301.

¹⁰⁴ Srov.: tamtéž, s. 302.

¹⁰⁵ Srov.: NEUMAN, Lawrence William. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. 7th ed. Harlow: Pearson Education Limited. 2014, s. 480 – 481.

¹⁰⁶ Srov.: tamtéž, s. 480 – 481.

7 Analýza šetření

V této části práce se budu zabývat kategoriemi, které vyvstaly v procesu kódování odpovědí respondentů, a které odpovídají výše stanoveným výzkumným cílům. Jednotlivé kategorie podložím konkrétními reakcemi respondentů.

7.1 Vstupní motivace dobrovolníků k jejich službě

První oblastí zjišťování byla vstupní motivace dobrovolníků k jejich dobrovolnické službě. Dotaz směřoval na prvotní pohnutky dobrovolníků k systematické pomoci lidem v nouzi. Mezi odpověďmi se objevuje více motivů, nelze ovšem nalézt jeden či menší množství motivů, které by se v odpovědích objevily častěji, než třikrát. Rozborem se vztahují k prvnímu výzkumnému cíli.

Kategorie 1 | Být užitečný

Ve třech případech se v odpovědích respondentů objevil společný bod – totiž snaha být užitečný: *„Asi tak. Chtěla jsem získat zkušenosti, být někomu užitečná, někomu pomoci. A v dobrovolnictví to všechno je (respondent 2).“*

Respondent 4 popisuje svůj pocit po určité době studia: *„Nejdříve jsem byla ze studia nadšená, ale pak mi došlo, že tím, že sedím ve škole a učím se, nikomu nic nepřináším, nikomu nepomáhám. Snad ani sobě ne (smích). Potřebovala jsem něco, co by mě nějak naplňovalo, co by nebylo zbytečné. A tak jsem šla na Charitu.“*

Užitečnost zmiňuje i respondent 5: *„To je úplně jednoduchý. Abych byla trochu užitečná, když už mě Pán Bůh stvořil. Tak to prostě vnímám.“*

Kategorie 2 | Pomoc druhému

Třikrát se v odpovědích objevil motiv pomoci druhému člověku: *„Na začátku teda asi byl zájem o lidi na okraji společnosti. Jednak jsem byl rád, že můžu pomoci, ale na druhou stranu pro mě dobrovolnická služba*

znamenalala vhléd mezi lidi na okraji společnosti, kteří mě zajímali... (respondent 1).“

„Chtěla jsem získat zkušenosti, být někomu užitečná, někomu pomoci. A v dobrovolnictví to všechno je (respondent 2).“

Respondent 7 dokonce uvádí snahu pomáhat druhým jako své životní krédo: „Snaha pomáhat druhým lidem, jejichž situace to vyžaduje... Pomoc druhým lidem, v mém případě lidem stojícím na okraji společnosti, beru jako své životní krédo.“

Kategorie 3 | Naplnění volného času

Ve dvou odpovědích nalezneme i společný aspekt odpovědí v hledání smysluplné náplně volného času dobrovolníků. Respondent 6 hovoří o pocitu prázdného času: „Připadalo mi, že můj čas, přes veškerou vytíženost v profesi i v osobním životě, je nějak prázdný.“

Další z respondentů pak o dobrovolnictví hovoří v obecné rovině: „Jde o smysluplné využití volného času, v žádném případě to není promarněný čas.“

Kategorie 4 | Získání zkušeností

Ve dvou případech pozorujeme shodu v počátečním motivu dobrovolníků získat zkušenosti jak ve smyslu profesních zkušeností, tak i ve smyslu životních zkušeností odrážejících se v životních hodnotách člověka. To implikuje odpověď respondenta 1: „Na začátku teda asi byl zájem o lidi na okraji společnosti. Jednak jsem byl rád, že můžu pomoci, ale na druhou stranu pro mě dobrovolnická služba znamenala vhléd mezi lidi na okraji společnosti, kteří mě zajímali... Možná, že díky většímu poznání jejich životní reality jsem pak byl schopný nahlížet své hodnoty a to, co je pro mě v životě důležité trochu jinýma očima.“

Respondent 2 o získání zkušeností hovoří zcela explicitně: „Chtěla jsem získat zkušenosti...“

Kategorie 5 | Uplatnění vlastních zkušeností

Zajímavý aspekt v motivaci k dobrovolnictví nalezneme u třetího respondenta, kterým byl muž v důchodovém věku: *„Po odchodu do důchodu jsem se domníval, že by bylo škoda, aby moje zkušenosti ze čtyřicetiletého pedagogického působení zůstaly nevyužity.“*

Kategorie 6 | Vliv výchovy

Ojediněle se v odpovědích objevil i odkaz na výchovný background úzké rodiny respondenta. Bez povšimnutí nelze nechat, že jej zmiňuje muž ve věku 72 let, respondent 7: *„Ale prvopočátky datuji už do dětství v rámci rodinné výchovy a to konkrétně na vliv maminky...“*

7.2 Změny v postojích a motivaci dobrovolníků v průběhu služby

Při rozhovoru s respondenty jsem se v jeho druhé polovině zaměřil na případné změny v postojích, názorech nebo motivaci dobrovolníků v průběhu jejich služby druhým. Snažil jsem se zjistit, zda vnímají nějaké posuny či změny v důsledku své služby. Vnímám jako dobré připomenout, že čtyři ze sedmi dotazovaných dobrovolníků vykonávají svou službu jeden a půl roku, další dva službu vykonávají čtvrtým rokem, a jeden pak v Charitě Olomouc pomáhá tři roky. Touto oblastí dotazů se vztahují k druhému výzkumnému cíli.

Kategorie 1 | Motivace se nezměnila nebo upevnila

U třech z dotazovaných dobrovolníků se setkáme s tvrzením, že se jejich motivace na počátku jejich služby a v aktuálním čase nezměnila. Respondent 3 říká: *„Moje motivace pomáhat se nezměnila, je stále stejná.“* Rovněž respondent 4 nevnímá žádné změny: *„Asi to pořád cítím stejně.“* Respondent 2 poukazuje na změnu svého pohledu na společnost, kterou u sebe vnímá v důsledku dobrovolné služby: *“Moje motivace se nezměnila. Změnil se můj pohled na společnost. Dřív jsem si nedovedla představit některé životní situace, do kterých se lidi můžou dostat. Ted’ si to dokážu*

podstavit lépe.“ O růstu osobní zralosti v důsledku dobrovolnické služby hovoří respondent 5: *„Myslím, že jsem zralejší, dospělejší a zodpovědnější. Doufám tedy.“*

Kategorie 2 | Motivace se upevnila

O upevnění původní motivace hovoří respondent 6: *„Motivy ke službě se nezměnily, naopak zvýšily, protože je pomoci mnoho zapotřebí.“* A o původní motivaci pomáhat, která dorostla až v životní poslání, pak hovoří dvaasedmdesátiletý respondent 7: *„S postupem času se moje motivace upevnila. V práci pro bližního spatřuji své životní poslání.“*

Kategorie 2 | Větší odstup, „ztráta iluzí“

Dva respondenti hovořili v kontextu otázky o větším odstupu, který si v průběhu služby osvojili a až o ztrátě původních iluzí, se kterými začali dobrovolnickou službu konat. Nicméně o větší změně motivace hovoří pouze respondent 1: *„...Motivace se taky změnila. Zprvu jsem do toho šel, abych pomáhal, viděl výsledky, dělal svět lepším, ale zároveň jsem dělal, co mě baví, zajímá, získával jsem zajímavé zkušenosti. Teď to vidím trochu jinak. Když mohu, rád pomůžu, už ne s takovým naivním zápalem, ale spíše proto, že to je prostě potřeba. A když vidím, že je něco třeba a je v mých silách to udělat, tak to udělám. Ale kdyby mě to nebavilo, neměl bych k tomu žádný vztah, dobrovolně bych to nevykonával.“* Rovněž respondent 6 hovoří o růstu zdrženlivosti: *„Trochu změnily. Nevrhám se do všeho tak po hlavě jako na začátku a mám větší odstup...“*

7.3 Role náboženské víry v motivaci k dobrovolnictví

Při rozhovorech s respondenty jsem se zaměřil mimo jiné i na skutečnost, zda se v jejich rozhodnutí stát se dobrovolníkem odráželo nějakým způsobem jejich náboženské přesvědčení. Následující část práce navazuje na první dílčí výzkumný cíl.

Kategorie 1 | Pozitivní vliv na motivaci

U tří respondentů můžeme v odpovědích postřehnout pozitivní roli náboženského vyznání pro rozhodnutí se k dobrovolnictví. Tato role může mít jak velký, tak i pouze podpůrný vliv, jak je z odpovědí patrné. Pro respondenta 3 je vliv zcela zásadní. Při své odpovědi dokonce přímo odkazuje na Bibli, když parafrázuje slova Matoušova evangelia: *„Ano. Řekl bych to slovy evangelia. Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratrů, mně jste učinili.“¹⁰⁷*

Pro respondenta 5 je rovněž víra v Boha důležitým aspektem k rozhodnutí pro dobrovolnickou službu. Dokáže díky ní překonávat svou sebestřednost: *„...Myslím, že nebýt víry v Boha, žila bych stále jako sebestředná a sobecká osoba, která i kdyby cítila pohnutku někomu pomoci, nic by pro to neudělala, protože vlastní pohodlí by bylo vždy přednější. Občas s tím stále bojuju.“*

Pro respondenta 1 hraje náboženská víra spíše podpůrnou roli, nikoliv zásadní: *„Věřící jsem, jak jsme se bavili. Katolík. No nebyl to rozhodující faktor, ale rozhodně vnitřní podpora, pocit, že je to správné rozhodnutí.“*

Respondent 4 nehovoří o vlivu náboženské víry, ale spíše o jakémsi osobním étosu, mezilidské morálce: *„Nejsem věřící v tom smyslu, že bych každou neděli chodila do kostela. Věřím, myslím, že i dost, ale svým vlastním způsobem. Takže možná v tom hrála roli moje víra, ale spíše v to, že si myslím, že bychom si vzájemně měli pomáhat a být k sobě hodní.“*

Kategorie 2 | Žádný vliv na motivaci

U dvou respondentů, kteří se nehlásí k žádnému vyznání, pochopitelně najdeme odpověď, že neidentifikují žádný vliv náboženské víry ve svém rozhodnutí pomáhat. Respondent 2 se k otázce ani více nevyjadřuje: *„Ne, to vůbec (smích).“* Stejně tak respondent 7: *„Ve snaze pomoci ostatním nehrála žádnou úlohu. Jsem bez vyznání.“*

¹⁰⁷ Srov.: Mt 25,40

Kategorie 3 | Nedokáži posoudit

Respondent 6 se odkazuje na pomoc druhým jakožto přirozenou lidskou povinnost. Nicméně dodává, že nedokáže vliv náboženské motivace zcela posoudit, jelikož náboženskou orientaci vnímá za součást své identity: *„Těžko říct. Pomáhat ostatním je zakotveno ve všech kulturách a považuji to za přirozenou lidskou povinnost. Náboženská orientace je ve mně od dětství, součástí mé identity, tak to nemohu dobře posoudit.“*

7.4 Dobrovolnictví v církevní organizaci

Dále jsem zjišťoval zda, a případně proč, je pro dobrovolníky důležité vykonávat dobrovolnickou službu v rámci církevní organizace, kterou Charita Olomouc je. V Olomouci, kde výzkum probíhal, funguje celá řada neziskových organizací, které nabízejí uplatnění i v rámci dobrovolné služby.¹⁰⁸ Charita Olomouc je jednou z mnoha – je skutečnost, že se jedná o církevní organizaci, pro dobrovolníky důležitá? Touto částí práce se vztahuji k druhému dílčímu výzkumnému cíli.

Kategorie 1 | Je důležité, že se jedná o církevní organizaci

U pěti ze všech sedmi respondentů se setkáme v nějaké podobě s tvrzením, že je pro ně důležité z různých důvodů vykonávat dobrovolnickou službu v církevní organizaci.

Pro respondenta 1 je tato skutečnost důležitá z toho důvodu, že ve své dobrovolné službě vnímá i duchovní rozměr: *„...Sám jsem katolík, a proto jsem vnímal svou pomoc v rámci církevní organizace trochu i jako službu církvi a hodnotám, které reprezentuje. (odmlka) Možná jsem i trochu činnost pod štítem církve vnímal i jako takovou duchovní službu, kterou služba bližnímu může být.“*

¹⁰⁸ Jmenovat lze například: Maltézská pomoc, o.p.s.; TyfloCentrum Olomouc, o.p.s.; Dobrovolnické centrum Fakultní nemocnice Olomouc; Člověk v tísni o.p.s. a další viz *Chci být dobrovolníkem v Olomouckém kraji*; dostupné online: <https://www.scribd.com/doc/244881487/Chci-b%C3%BDt-dobrovolnikem-v-Olomouckem-kraji-aktualizace-2016> (2017-01-02).

Respondent 3 se pro Charitu Olomouc rozhodl právě z toho důvodu, že se jedná o církevní organizaci: *„Důležité to pro mě je. Poslání Charity je v souladu s učením církve, i proto jsem se rozhodl pro ni.“* Stejně tak respondent 5: *„Charitu jsem zvolila právě proto, protože je církevní organizací. S Boží pomocí a jeho láskou jde všechno (smích).“*

Díky vlastní náboženské orientaci přišlo přirozené službu vykonávat v rámci Charity Olomouc respondentovi 6: *„Jsem křesťanka, praktikující katolička, tak mi tato volba připadla naprosto přirozená.“*

Služba v církevní organizaci je důležitá i pro respondenta 7, ačkoliv je bez vyznání: *„Ten význam je právě v tom, že je Charita církevní organizací. V tom jsem viděl záruku nezištné pomoci pro bližního.“*

Kategorie 2 | Není důležité, že se jedná o církevní organizaci

Skutečnost, že je Charita Olomouc církevní organizací, není důležité pro dva respondenty. Respondent 2 uvádí: *„...Že je to církevní organizace pro mě asi žádný větší význam nemá.“*

Ani pro respondenta 4 není tato skutečnost nijak důležitá: *„...A jestli vnímám, že je Charita církevní organizací? Tak je to vidět na různých akcích, v různých maličkostech, ale není to nějak moc výrazné, řekla bych. A asi to pro mě nemá žádný význam. Dobrovolničila bych i kdyby charita církevní nebyla, a na druhou stranu mi nijak nevadí, že církevní je.“*

8 Diskuze

V následné části práce se nebráním zohlednění vlastních implikací a souvislostí, které jsem v průběhu tvorby práce a sběru či rozboru dat postřehl. Kapitulu je proto nutné vnímat jako vlastní interpretaci analyzované reality. Dovolím si rovněž rozvést své postřehy do krátkých úvah tam, kde vidím explicitní souvislost s předmětem práce.

V konečném zhodnocení poznatků se přidržím pořadí výzkumných cílů. Nechci nechat stranou nepředpokládané zajímavé postřehy, které při sběru a následné analýze dat vyvstaly (tzv. emergent themes – viz kapitola

6.5). Těm se budu věnovat po komentování, pro mou práci, nosných témat. Uvedl jsem, že oblast dotazů je širší, než je předmět práce, a to z důvodu zamýšleného využití sebraných dat pro interní účely Charity Olomouc (viz kapitola 6.2.1), proto nevnímám jako pro práci nezbytné komentovat celou paletu sebraných odpovědí.

První oblastí, na kterou jsem se zaměřil, byla vstupní motivace dobrovolníků – tedy motivace, která je k výkonu dobrovolnické služby dovedla a se kterou do své služby vstupovali. Z provedeného šetření vyplývá, že motivace jednotlivých dobrovolníků se liší a nelze je pojmut jako jednotlivé entity, nýbrž spíše jako komplex motivací. Mezi odpověďmi jsem nerozpoznal žádnou deformovanou (rizikovou) motivaci.

Jedním z podstatných motivů pro dobrovolnickou službu respondentů je snaha být užitečný. Taková snaha směřující k potřebnému člověku lze nepochybně pokládat za doklad prosociální orientace osobnosti, která je obecně u dobrovolníků často zastoupená. Právě tuto kategorii lze jistě zařadit do jakéhosi obecného étosu dobrovolníků (viz kapitola 4.4). V odpovědích je možné jasně rozlišit motivy plynoucí z altruismu, ale i impure altruism motivy (viz kapitola 4.2). Do první skupiny je možné zařadit v šetření dominantní motiv být užitečný, dále i snahu pomoci druhému, dělat radost druhému apod. Jako impure altruism motivy se objevovala touha získat nové zkušenosti, využít svůj volný čas, získat vhled do sociální problematiky apod. U respondentů se tyto dvě oblasti obvykle prolínaly.

V odpovědích se vyskytly i poukazy na kontextuální faktory motivace jako je náboženský vliv nebo například vliv výchovy v rodině (ojedinělý případ – respondent 7). V souladu se strukturalizací motivace, jak jsem ji rozvedl v první části práce, bychom tyto faktory zařadili do sociologického aspektu motivace dobrovolníků. Dle Tošnera a Sozanské bychom tyto motivy označili jako normativní či konvenční.¹⁰⁹

V rozhovoru jsem se zaměřil na možné změny v postojích a motivaci dobrovolníků. Žádné negativní změny v průběhu výkonu dobrovolnické

¹⁰⁹ Srov.: TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 48.

služby jsem v odpovědích nezaznamenal. Respondenti hovořili o nezměněné motivaci, motivaci upevněné a motivaci pozměněné. Zajímavá byla reakce dvou respondentů, kteří shodně vypověděli, že v důsledku dobrovolnické služby ztratily iluze nebo naivní představy o pomoci lidem na okraji společnosti. Nelze nechat bez povšimnutí, že se ve výpovědích objevily zmínky o růstu osobní zralosti, míře zodpovědnosti a dospělosti v důsledku výkonu dobrovolnické služby. V podobném duchu hovoří Benedikt XVI. když v encyklice *Deus caritas est* hovoří o kultuře života a říká, že rozšíření odhodlání pro dobrovolnictví „...představuje pro mladé školu života, kde se učí solidaritě a ochotě dávat ne pouze něco, nýbrž sebe samé.“¹¹⁰ Výpovědi o stabilní motivaci potvrzují závěry Friče a Pospíšilové, že čeští dobrovolníci patří k těm stálejším (viz kapitola 4.6).

V práci jsem reflektoval vliv náboženské víry na výkon dobrovolnické služby v případě, že byl respondent věřící. Nasetkal jsem se s negativním dopadem náboženské víry na výkon dobrovolnické služby. Respondenti hovořili pouze o pozitivním vlivu nebo žádném vlivu na jejich motivaci či službu obecně. Náboženství odborníci řadí mezi kontextuální faktory ovlivňující motivaci. Tošner se Sozanskou jeho vliv řadí do normativní či konvenční motivace, tedy motivace pramenící z vlivu morálních norem okolí či platných morálních imperativů zprostředkovaných mimo jiné i náboženstvím.¹¹¹ Jako jeden z mála Doležel poukazuje na v našich poměrech spíše zapomínaný aspekt spirituality, který patří ke kontextu, v němž se odehrává sociální služba.¹¹² Respondenti reflektují vliv náboženství jako pozitivní vliv vedlejšího charakteru, ale i jako jeden z hlavních motivů.

Posledním vytyčeným dílčím cílem práce bylo zjištění, zda je pro dobrovolníky důležité, že vykonávají svou službu v církevní organizaci.

¹¹⁰ Benedikt XVI. *Deus caritas est*. čl. 30.

¹¹¹ Srov.: TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 48.

¹¹² Srov.: DOLEŽEL, Jakub. *Bůh na straně chudých a slabých – biblické inspirace pro sociální práci*. In *Spravedlnost a služba. Sborník vydaný k příležitosti 10. výročí činnosti CARITAS – Vyšší odborné školy sociální Olomouc*. Olomouc: CARITAS VOŠ sociální Olomouc, 2006, s. 73.

Dominuje tvrzení, že tato skutečnost pro respondenty význam má. Důležitost této skutečnosti se váže v případě věřících dobrovolníků většinou k vlastnímu vyznání dobrovolníka. Zajímavá byla výpověď respondenta, který ač bez vyznání, spatřuje v církevní organizaci záruku nezištnosti. V tomto případě lze odkázat na bohatý background křesťanských hodnot, ke kterým se Charita explicitně hlásí a jejichž ideály ve své službě sleduje.¹¹³

Jedno z vedlejších témat, které mi v průběhu analýzy odpovědí respondentů vyvstalo, je zhodnocení vztahů mezi dobrovolníky a dobrovolníky a pracovníky Charity Olomouc. Všichni respondenti souhlasně hovoří o dobrých nebo velmi dobrých vztazích. Vyzdvihují, že se mezi zaměstnanci cítí jako členové týmu, zmiňují pocit sounáležitosti a společného zájmu, humor ale i profesionalitu a trpělivost stálých zaměstnanců. Jeden z respondentů říká: „*Jsem hrdý na to, že jsem členem takového zodpovědného týmu, jako je Charita Olomouc (respondent 7).*“

Výpovědi potvrzují závěry Friče a Pospíšilové o důležitosti sociálního a organizačního prostředí na dlouhodobost a intenzitu zapojení dobrovolníků. Dobrá atmosféra a vztahy jsou k dlouhodobému zapojení dobrovolníků nezbytné.¹¹⁴ Důvěru v organizaci uvádí i Tošner se Sozanskou v kategorii nerozvinuté motivace.¹¹⁵

Všichni z oslovených dobrovolníků vidí ve své službě druhým smysl. Jsou schopni rozlišovat přínos služby pro sebe samé, který vidí v uspořádání si vlastních životních hodnot, růstu zkušeností, smysluplném využití volného času, pocitu užitečnosti, radosti z vykonané pomoci, nových vztazích, hlubšího vhledu do sociálních problémů ve společnosti, získání přátelství, navazování mezilidského kontaktu a podobně. Shodli se, že jim dobrovolnická služba nic nebere – mimo času (uvedeno v jednom případě) a iluzích o realitě (uvedeno ve dvou případech).

¹¹³ Srov.: Kdo jsme. *Charita Olomouc*. [online]. [cit. 2017-01-02]. Dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/kdo-jsme/>

¹¹⁴ Srov.: FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, s. 123 – 126.

¹¹⁵ Srov.: TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2006, s. 48.

Závěr

Cíle práce, jak jsem si je stanovil (viz kapitola 6.1), a další emergent themes, které v průběhu analýzy dat vyvstaly, jsem reflektoval v předchozí kapitole. Lze shrnout, že v oblasti motivace jsem nerozpoznal žádnou deformovanou motivaci a kategorie zjištění se nijak zásadně nevymykají obdobným průzkumům dělaným v České republice. Podstatným aspektem v oblasti motivace k dobrovolnictví je bezpochyby snaha být užitečný a snaha pomoci druhému. Z hlediska impure altruism (anglický termín mi přijde výstižnější než používané české ekvivalenty – viz kapitola 4) motivů hráli u dotazovaných dobrovolníků důležitou roli motivy získání zkušeností, využití volného času nebo vzhled do sociální problematiky. Z hlediska vývoje motivace v průběhu dobrovolnické služby hovořili dobrovolníci o motivaci nezměněné, pozměněné a upevněné. Zajímavá je, některými respondenty pojmenovaná, vazba dobrovolnické činnosti k osobnímu růstu a rozvoji osobnosti dobrovolníka.

Důležitost vlivu náboženství, a to nejen jakožto kontextuálního faktoru motivace, nelze z výsledných dat přehlížet. Z analýzy vyplývá, že náboženství hraje vzhledem k dobrovolnické činnosti respondentů pouze roli pozitivní (jakožto vedlejší nebo hlavní motiv) nebo žádnou. Z odpovědí dobrovolníků je zřejmý i přesah tohoto vlivu do osobní roviny a do sféry osobní spirituality člověka. Je dobré upozornit, že tato oblast je v současné intelektuální reflexi dobrovolnictví zapomínána. Vliv náboženství je u většiny autorů vnímán nanejvýš jako jeden z kontextuálních či normativních vlivů okolí. Nicméně u nás například Doležel ojediněle poukazuje na skutečnost, že i sociální služba se odehrává v kontextu spirituality.¹¹⁶ I dobrovolník se ocitá v kontextu vlastní spirituality nebo spirituality klienta. Z toho vyvozují, že je zcela na místě hovořit o spirituálních potřebách dobrovolníků nebo snad i v obecné rovině o spiritualitě dobrovolnictví. Zvláště v křesťanském

¹¹⁶ Srov.: DOLEŽEL, Jakub. *Bůh na straně chudých a slabých – biblické inspirace pro sociální práci*. In *Spravedlnost a služba. Sborník vydaný k příležitosti 10. výročí činnosti CARITAS – Vyšší odborné školy sociální Olomouc*. Olomouc: CARITAS VOŠ sociální Olomouc, 2006, s. 73.

prostředí, v němž sociální práce roste z křesťanské lásky k bližnímu, je tedy nasnadě otázka, jak je tato oblast ošetřena. Charita Olomouc poskytuje svým zaměstnancům systém tzv. adaptačních kurzů, které tvoří prostor pro získání a prohloubení poznatků o pramenech křesťanské služby. V dobrovolnické sféře ovšem toto postrádá. S přihlédnutím k analýze získaných dat tak vyvstává výzva, jak má církevní nezisková organizace s oblastí spirituality dobrovolníků nebo spirituality dobrovolnictví pracovat. Tím se pak otevírá cesta k rovině „duchovního“ dobrovolnictví, kdy může být kompetentní dobrovolník pomocníkem i v duchovních nebo spirituálních potřebách klientů. Narážím tak na zcela novou a úzce vymezenou otázku, která by stála za další prozkoumání například napříč jednotlivými charitami nebo dalšími církevními pomáhajícími organizacemi, v jejichž řadách dobrovolníci působí. Tuto rovinu bychom mohli posunout ještě dál, směrem k jednotlivým farnostem, a to v kontextu výzvy otce arcibiskupa Jana Graubnera k rozvoji dobrovolnictví ve farnostech a zakládání farních středisek, které fungují na dobrovolnické bázi, příslušných institucionalizovaných charit.¹¹⁷ Možná by právě průzkum spirituality dobrovolnictví v jednotlivých farnostech mohl přinést mnoho užitečných poznatků pro oblast spirituality dobrovolnictví v rámci institucionalizovaných charit a mnoho podnětů, jak o tuto složku v církevních organizacích pečovat.

Těší mě mnoho pozitivních výpovědí, se kterými jsem se během sběru dat setkal. Je velmi cenné, že dobrovolníci vnímají kolektiv charitních profesionálů jako kvalitní tým, který dobrovolníky mezi sebe přijímá, nechává je zakoušet sounáležitost a pečuje o vzájemné vztahy. Nicméně respondenti se často shodli na tom, že by ocenili více setkávání s ostatními dobrovolníky a společnou reflexi své služby. Pravidelná setkání se na půdě organizace konají, avšak dle zpětné vazby od dobrovolníků není jejich rozsah dostačující. Rozvoj komunitního rozměru dobrovolnické služby vidím jako další výzvu pro Charitu Olomouc.

¹¹⁷ O. arcibiskup Jan Graubner k tomuto vyzývá mimo jiné i v Pastýřském listu Advent 2015. Dostupné z: http://www.ado.cz/system/files/pastyrsky_list_k_prvni_nedeli_adventni_2015.pdf. [online]. [cit. 2017-01-02].

Nezbývá mi, než popřát charitním dobrovolníkům hodně sil a pevnou vůli k jejich službě. Ta je v charitním prostředí vnímána jako nepostradatelná a je velmi ceněna (viz ocenění přínosu dobrovolnictví ředitelkou Charity Olomouc Ludmilou Gottwaldovou, DiS. ve výročních zprávách organizace).

Dobrovolníci pouze nerozšiřují kvantitu práce zaměstnanců, ale vnášejí do služby potřebným zcela jiný rozměr nezištnosti a lidské blízkosti. Tento aspekt dobrovolnictví si, pokud hovořím i z vlastních zkušeností, v některých případech uvědomí i samotní klienti služeb, pro které se pak může setkání s dobrovolníkem stát vyhledávanou radostí v těžkých okamžicích svého života.

Zdroje

Literatura

BAKEŠOVÁ, Alena. *Filosofický slovník*. 1 vyd. Praha: Knižní klub, 2009, 358 s. ISBN 978-80-242-2582-1.

BENEDIKT XVI. *Encyklika Deus caritas est*. 3., rev. vyd. Praha: Paulínky, 2006, 63 s. ISBN 80-86949-03-6.

BENESCH, Hellmuth. *Encyklopedický atlas psychologie*. Praha: Lidové noviny, 2001, 512 s. ISBN 80-7106-317-7.

BERG, Bruce Lawrence. *Qualitative research methods for the social sciences*. 4th ed. California State University: Allyn and Bacon. 2001, 304 s. ISBN 0-205-31847-9.

Bible, Český ekumenický překlad, 10. vyd. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-07-7.

BICKMAN, Leonard a Debra ROG, Eds. *The Sage Handbook of Applied Social Research Methods*. 2nd ed. Thousand Oaks: Sage Publications. 2009, 680 s. ISBN 978-1-4129-5031-2.

DOLEŽEL, Jakub. *Církevní sociální práce na pozadí encykliky Deus caritas est*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 151. ISBN 978-80-244-3384-4.

DOLEŽEL, Jakub (ed.). *Spravedlnost a služba. Sborník vydaný k příležitosti 10. výročí činnosti CARITAS – Vyšší odborné školy sociální Olomouc*. Olomouc: CARITAS VOŠ sociální Olomouc, 2006, s. 112. ISBN 80-239-7697-4.

- DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
- FRANTIŠEK, *Evangelii Gaudium*. Apoštolská exhortace. 1. vyd. Praha: Paulínky, 2014, 183 s. ISBN 978-80-7450-118-0.
- FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, 2010, 263 s. ISBN 978-80-903696-8-9.
- Handbook on Nonprofit Institutions on the System of National Accounts*. New York: United Nations, 2003. 316 s. ISBN 92-1-161461-9.
- Jan Pavel II. *Centesimus annus*. Encyklika ke 100. výročí Rerum novarum. 1. vyd. Praha: Zvon, 1996. ISBN 80-7113-154-7.
- KERN, Hans. *Přehled psychologie*. 2., opr. vyd. Praha: Portál, 2000, 287 s. ISBN 80-7178-426-5.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Praha: Grada, 2006. 332 s. Psyché. ISBN 80-247-1362-4.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Motivace chování*. 3., přeprac. vyd. Praha: Triton, 2014, 599 s. ISBN 978-80-7387-830-6.
- NAKONEČNÝ, Milan. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2., rozš. vyd., Praha: Academia, 1997, 437 s. ISBN 80-200-0625-7.
- NEUMAN, Lawrence William. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. 7th ed. Harlow: Pearson Education Limited. 2014. ISBN 978-1-292-02023-5.

PRAŽÁK, Josef, NOVOTNÝ, František a Josef SEDLÁČEK. *Latinsko – český slovník*. 14. vyd. Praha: Česko-slovenská grafická unie, 1940. 1338 s.

SMÉKAL, Vladimír. *Pozvání do psychologie osobnosti: člověk v zrcadle vědomí a jednání*. 2., opr. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2004, 523 s. Studium (Barrister & Principal). ISBN 80-86598-65-9.

ŠIPR, Květoslav: *Dobrovolnictví jako výzva encykliky Deus caritas est*. In *Teologické texty: Časopis pro teologii a službu církve*. Praha: Zvon, 2006/4. ISSN 0862-6944.

ŠPIDLÍK, Tomáš et al. *Nové cesty pastorální teologie: Krása jako východisko*. Vyd. 1. Olomouc: Refugium Velehrad-Roma, 2008. 656 s. Současné otázky; 24. ISBN 978-80-86715-97-1.

THOMPSON, Kenneth. *Klíčové citace v sociologii: hlavní myslitelé, pojmy a témata*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001, 267 s. Studium. ISBN 80-85947-68-4.

TICHÝ, Ladislav. *Slovník novozákonní řečtiny*. 1. vyd. Olomouc: Jiří Burget, 2001, 190 s. ISBN 80-902798-5-6.

TOŠNER, Jiří a SOZANSKÁ, Olga. *Dobrovolníci a metodika práce s nimi v organizacích*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 149 s. ISBN 80-7367-178-6.

Legislativa

ČESKO. Zákon č. 198/2002 Sb. ze dne 24. dubna 2002 o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 82.

ČESKO. Zákon č. 86/2014 Sb. ze dne 21. května 2014, kterým se mění zákon č. 198/2002 Sb., o dobrovolnické službě a o změně některých zákonů (zákon o dobrovolnické službě). In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2014, částka 37.

Časopisy

Sociální práce: nabízíme spojení teorie s praxí. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci. 4/2011. ISSN 1213-6204.

Elektronické zdroje

Dobrovolnictví v české společnosti: Současnost a perspektivy. Sborník z konference. Kroměříž: Klub UNESCO Kroměříž a HESTIA, 2010.

Dostupné z: <http://www.unesco-kromeriz.cz/documents/publikace/25/dobrovolnictvi-v-ceske-spolecnosti-soucasnost-a-perspektivy-24-a-25-kvetna-2010.pdf>

Manual on the Measurement of Volunteer Work: Room Document Prepared for the 18th International Conference of Labour Statisticians to Accompany Chapter 5 of Report I, General Report to the ICLS. International Labour Organization. 54 s. Dostupné z: http://www.ilo.org/global/statistics-and-databases/meetings-and-events/international-conference-of-labour-statisticians/WCMS_100574/lang--en/index.htm

OPATRŇÁ, Kateřina (ed.) *Chci být dobrovolníkem v Olomouckém kraji*. Prostějov: ICM, 2016. dostupné online: <https://www.scribd.com/doc/244881487/Chci-b%C3%BDt-dobrovolnikem-v-Olomouckem-kraji-aktualizace-2016>

TOŠNER, Jiří. *Průvodce dobrovolnictvím pro neziskové organizace*. Praha: Hestia, 2003. Dostupné z: www.hest.cz/cdn/public/000998.doc

TOŠNER, Jiří. *Studie o dobrovolnictví: Koncepce politiky vlády vůči ne-státním neziskovým organizacím do roku 2020*. Praha: 2014. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_tosner_pro_web.pdf

Všeobecná deklaráce o dobrovolnictví. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/vseobecna-deklarace-o-dobrovolnictvi>

Výroční zpráva Charity Olomouc 2014. Dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/ke-stazeni/vyrocni-zpravy/>

Výroční zpráva Charity Olomouc 2015. Dostupné z: <http://www.olomouc.charita.cz/ke-stazeni/vyrocni-zpravy/>

Přílohy

Příloha č. 1: Přepisy rozhovorů s dobrovolníky

Použité zkratky v prepisech rozhovorů:

T – tazatel

R – respondent

() – v závorkách jsou uvedeny významnější nonverbální projevy respondenta, případně poznámky autora

CHO – Charita Olomouc

SLD – středisko Samaritán pro lidi bez domova

SMP – středisko Khamoro pro etnické menšiny

SDO – středisko sv. Vincence pro lidi s duševním onemocněním

STH – středisko sv. Alžběty pro lidi s tělesným handicapem

XY – místa (názvy služeb, jména, apod.) upravená kvůli respektování anonymity klientů služeb CHO

Respondent 1

pohlaví: muž

věk: 28 let

nejvyšší dosažené vzdělání: VŠ

doba výkonu dobrovolnické služby: 1,5 roku

středisko CHO: SLD

PŘEPIS ROZHOVORU

T: Co stálo na počátku Vašeho rozhodnutí pomáhat druhým?

R: No, mě prostředí lidí bez domova lákalo delší dobu. Zajímali mě jejich osudy a životní příběhy. Rád jsem s nima mluvil a ptal se na různé otázky z jejich života. S nápadem dobrovolničení mě oslovil kamarád, který na Charitě pracuje. Řekl mi konkrétní aktivity, které bych mohl vykonávat. Zaujalo mě to a šel jsem do toho, i když času moc nebylo. Na začátku teda asi byl zájem o lidi na okraji společnosti. Jednak jsem byl rád, že můžu pomoci, ale na druhou stranu pro mě dobrovolnická služba znamenala vhléd mezi lidi na okraji společnosti, kteří mě zajímali.

T: Proč?

R: Těžký říct... (odmlka). Možná, že díky většímu poznání jejich životní reality jsem pak byl schopný nahlížet své hodnoty a to, co je pro mě v životě důležité trochu jinýma očima.

T: Proč jste se rozhodl vykonávat dobrovolnickou službu právě na Charitě Olomouc? Má pro Vás nějaký význam skutečnost, že je Charita církevní organizace?

R: Charitu vidím jako spolehlivou a profesionální. V jejím prostředí funguje dobrý tým, některé lidi jsem znal už z dřívějška, to mi k rozhodnutí dobrovolničit v charitě pomohlo. Sám jsem katolík, a proto jsem vnímal svou pomoc v rámci církevní organizace trochu i jako službu církvi a hodnotám, které reprezentuje. (odmlka) Možná jsem i trochu činnost pod štítem církve vnímal i jako takovou duchovní službu, kterou služba bližnímu může být.

T: Jak se Vaše nejbližší okolí vyjadřovalo k tomu, že jste se rozhodl stát dobrovolníkem?

R: Lidé kolem mě to přijali kladně. Zprvu poměrně často, později už méně, jsem na to téma mluvil v rodině, nebo s přáteli. Zajímalo je to, ptali se na životy bezdomovců, mluvili jsme o různých předsudcích, které k nim jsou.

T: Hrála ve Vašem rozhodnutí pomáhat roli Vaše náboženská víra, pokud jste věřící?

R: Věřící jsem, jak jsme se bavili. Katolík. No nebyl to rozhodující faktor, ale rozhodně vnitřní podpora, pocit, že je to správné rozhodnutí.

T: Stává se Vám, že Vás okolí za dobrovolnickou službu oceňuje? Máte pro ni podporu od svých blízkých?

R: V rodině jsem občas nějaké slovní ocenění asi zažil. Je to příjemné, ale rozhodně si nikdy nechci připisovat nějaké zásluhy nebo tak něco. Vlastně to pro mě není vůbec důležité. Dělán jen trochu navíc a jsem za to rád, baví mě to. Nedělám to pro to, aby mě někdo poplácal po rameni nebo tak. I kdyby byli lidé kolem mě proti tomu, pomáhal bych.

T: Znamená pro Vás dobrovolnická služba zřeknutí se vlastního pohodlí?

R: Trochu určitě. (smích) Je to časový a svým způsobem i lidský závazek. Musím přijít, kam jsem slíbil, musím tomu dát čas, i když mám na práci jiné věci.

T: Zažil jste během své služby těžké chvíleky?

R: Nějaké takové by se našly. (smích) Ale že bych chtěl kvůli nim skončit, to ne. Jednou si ke mně vytvořil jeden klient trochu bližší vztah a pak vyhledával vzájemný kontakt ve větší míře, než mi bylo příjemné. Podařilo se to zvládnout, nechtěl jsem ho pouštět za určité hranice a on si to asi uvědomil, že nejsem jeho kamarád, ale že je to prostě něco jiného, být tam s ním jako dobrovolník. A taky je občas náročné vidět kolem sebe tolik bídy, bezmoci, nevím jak to říct. (odmlka) Všechny ty těžké příběhy a osudy, trvalo mi nějakou dobu, než jsem se to naučil zpracovávat.

T: Jak zpracovávat?

R: Zpočátku jsem cítil hodně lítosti, měl jsem z toho těžkou hlavu. (odmlka) Pak jsem se naučil k tomu prostě stát čelem. Je to, jak to je. A když můžu pomoci, rád pomůžu. Jestli mou pomoc druhý přijme, tak to třeba bude mít pro něj smysl a význam.

T: Napadá Vás, že lidé, kterým pomáháte, se nemají tak dobře jako Vy? Dluží jim něco společnost?

R: Že se nemají dobře jako já, to ano. Funguje to na mě i tak, že já si pak uvědomím, co je pro mě v mém životě důležité, jak je potřebné opečovávat si vzájemné mezilidské vztahy. Mnoho z těch lidí z ulice právě své vazby s rodinami přetrhalo a mnoho z nich to docela drtí. Asi se dá říct, že dluží. Ne každý může za svůj stav úplně sám. Je tam hodně inteligentních a přemýšlivých lidí, někteří mají různá nadání. Kdyby bylo možná jiné společenské uspořádání, kdyby měli v životě jiné možnosti, potkali je jiné okolnosti, asi by to mohlo být všechno jinak. Člověk bez domova je vlastně i takovým zrcadlem společnosti. Dlužíme jim minimálně pomoc.

T: Jak byste se vyjádřil k názoru, že dobrovolníci vykonávají svoji službu, protože očekávají, že pokud se sami ocitnou v těžké situaci, najdou se rovněž lidé, kteří jim pomohou?

R: To mě nikdy nenapadlo, takhle nad tím přemýšlet. Ale ano, doufám, že kdybych se dostal do něčeho takového, byli by lidé, kteří by mi pomohli. Ono je to hrozně jednoduché, ztratit všechno. Vím to, a co pomáhám v charitním prostředí, uvědomuji si to stále víc. Stačí prostě hrozně málo. Snad je to tak,

že naše společnost má nějaké hodnoty a pomáhat je prostě normální. A kdybych skončil na ulici já, najdou se lidé, kteří mi pomohou. Ne snad proto, že jsem teď zrovna dobrovolník, ale proto, že pomáhat je zkrátka normální.

T: Přináší Vám něco dobrovolnická služba?

R: To bezesporu. Je velkým přínosem. Zkušenosti, kontakty se zajímavými lidmi, zajímavými osudy. Je vlastně i takovým nastaveným zrcadlem mě samotnému. Myslím ta realita lidí bez domova. Dobrovolnická služba mi posunula vnímání některých životních cílů, toho co je vlastně důležité. A je to i dobrý pocit z dobře odvedené práce, ten tam samozřejmě taky patří.

T: A naopak, bere Vám něco?

R: Asi ano. Určitě čas, který bych mohl věnovat jiným věcem, ale tím neříkám, že bych ho litoval. Dobrovolnictví je smysluplnou časovou náplní. Vzala mi i mnoho různých zkreslených představ a předsudků a lidech na okraji společnosti. To vnímám jako velmi důležité a dobré. Člověk to nahlíží všechno najednou trochu jinak. Víc tomu rozumí, víc se v té problematice orientuje.

T: Je podle Vás dobrovolnická činnost smysluplná? Proč v ní pokračujete?

R: Určitě ano. Nalezl jsem tam dobré mezilidské přijetí a zázemí v týmu. V té práci vidím smysl, něco dávám, něco získávám. Baví mě to a myslím si, že v něčem jsem už po těch zkušenostech i docela dobrý, tak to rád využiji a uplatním. (smích)

T: Změnily se v průběhu Vaší služby Vaše postoje, názory nebo motivace k výkonu služby?

R: Zprvu jsem k těm lidem cítil hlavně lítost, soucítil jsem s nimi, litoval jsem jich. To ale nebylo na místě. Postupem času jsem zjistil, že k nim musím přistupovat jinak. Jsou prostě v situaci, v jaké jsou. Možná se tam dostali kvůli svým chybám, možná nepřízní osudu. Ale je to zkrátka, jak to je. A já jsem tady, abych plnil nějakou roli v týmu. Buď to ten člověk přijme, nebo nechá být. Je to na něm. Motivace se taky změnila. Zprvu jsem do toho šel, abych pomáhal, viděl výsledky, dělal svět lepším, ale zároveň jsem dělal, co mě baví, zajímá, získával jsem zajímavé zkušenosti. Teď to vidím trochu

jinak. Když mohu, rád pomůžu, už ne s takovým naivním zápalem, ale spíše proto, že to je prostě potřeba. A když vidím, že je něco třeba a je v mých silách to udělat, tak to udělám. Ale kdyby mě to nebavilo, neměl bych k tomu žádný vztah, dobrovolně bych to nevykonával.

T: Co je podle Vás největším problémem cílové skupiny, které pomáháte? Jak vnímáte vztah klientů služeb k Vám jakožto dobrovolníkovi?

R: Problémem je ztráta motivace k životu, k životním zlepšením. Potřebují přijetí, kvalitní mezilidské vztahy a pomoc s hledáním důvodů, proč se sebou něco dělat. A taky pochopitelně to praktické. Bydlení, jídlo, střechu nad hlavou, pomoc s dluhy, léčbu atd. Obvykle jsem se cítil přijímaný, mám zkušenost, že se mi lidé sami chodili svěřovat s různými potížemi, důvěřovali mi.

T: Jak byste hodnotil vztahy mezi dobrovolníky na Charitě Olomouc? A jaký je vztah s pracovníky organizace? Cítíte se být členem týmu?

R: Vztahy bych označil za dobré. Hodně záleží, s kým se konkrétně potkáte, ale na většině dobrovolnických aktivit jsem se z tohoto hlediska cítil příjemně, nechyběl humor a pocit jedné party. S pracovníky se mi spolupracuje taky dobře, nenarazil jsem na žádný větší problém. Členem se do jisté míry cítím být, ačkoliv asi ne tolik, jako stálý zaměstnanec, což je, myslím, pochopitelné.

T: Co Vám v dobrovolnické službě na Charitě Olomouc chybí?

R: Nevím, moc mě toho nenapadá. Líbí se mi další vzdělávání dobrovolníků zkušenými a ostřílenými charitáky. Různá vzdělávací setkání. Toho by mohlo být víc.

T: Má dobrovolnictví nějaký zásadní vliv na Váš život? Změnilo něco ve Vašem životě?

R: Zásadní vliv nemá. Ale pomohlo mi uvědomit si řadu pro život důležitých věcí, hodnot. Pomohlo mi najít skvělé přátele, nabídlo mi smysluplné naplnění volného času, pěkné zážitky, hořké zkušenosti. O tyto získané věci bych nechtěl přijít. Proto kdybych se vrátil na začátek a rozhodoval se, zda do toho jít, tak do toho jdu.

T: Chcete k rozhovoru něco dodat, doplnit?

R: Nic víc mě nenapadá, řekli jsme si asi vše. (smích)

Respondent 2

pohlaví: žena

věk: 24 let

nejvyšší dosažené vzdělání: SŠ (maturita)

dobu výkonu dobrovolnické služby: 4 roky

středisko CHO: SMP

PŘEPIS ROZHOVORU

T: Co stálo na počátku Vašeho rozhodnutí pomáhat druhým?

R: Asi tak. Chtěla jsem získat zkušenosti, být někomu užitečná, někomu pomoci. A v dobrovolnictví to všechno je.

T: Proč jste se rozhodla vykonávat dobrovolnickou službu právě na Charitě Olomouc? Má pro Vás nějaký význam skutečnost, že je Charita církevní organizace?

R: O možnosti dobrovolnictví v Charitě jsem se dozvěděla jako o první možnosti, tak jsem to zkusila. Je tu hodně možností, jak se uplatnit jako dobrovolník. Že je to církevní organizace pro mě asi žádný větší význam nemá.

T: Jak se Vaše nejbližší okolí vyjadřovalo k tomu, že jste se rozhodla stát dobrovolníkem?

R: Někteří lidé z mého okolí vnímají dobrovolnictví jako zkušenost, možnost volnočasové aktivity, která mě baví a naplňuje. Ne všichni se chtějí stát dobrovolníky, například nemají dostatek času, mají jiné volnočasové aktivity, nedostatek trpělivosti s doučováním, kde pracuji já jako dobrovolník a podobně.

T: Hrála ve Vašem rozhodnutí pomáhat roli Vaše náboženská víra, pokud jste věřící?

R: Ne, to vůbec. (smích)

T: Stává se Vám, že Vás okolí za dobrovolnickou službu oceňuje? Máte pro ni podporu od svých blízkých?

R: Momentálně mluvím se svými blízkými o tom, jak to probíhá na doučování. Samozřejmě neříkám nic, podle čeho by mohl někdo klienta poznat. Občas se dozvím názor na přístup klienta k doučováním, případně radu, co na

doučování zlepšit. Celkem podporu z jejich strany cítím, ale taky to berou tak, že je to moje věc.

T: Znamená pro Vás dobrovolnická služba zřeknutí se vlastního pohodlí?

R: Neznamená. Ve svém volném čase provozuji činnost, která mě baví a naplňuje. Nezapojuji se do všech akcí, jen do těch, které vyhovují mým časovým možnostem.

T: Zažila jste během své služby těžké chvíle?

R: (odmlka) Nevyhovovalo mi pracovat s danou cílovou skupinou. Přecenila jsem asi svoje síly a pustila jsem se do něčeho, kde nemám tolik zkušeností, kolik bych potřebovala. Třeba jako v mém případě, člověk může někoho naučit vařit jen to, co opravdu dobře umí. Když jsme nejdříve chodila na domeček (pozn. autora – služby pro lidi s duševním onemocněním na SDO). Potom jsem zvolila jinou činnost, kterou můžu dělat s klienty a jinou cílovou skupinu.

T: Napadá Vás, že lidé, kterým pomáháte, se nemají tak dobře jako Vy? Dluží jim něco společnost?

R: Někteří lidé například nemají dostatečné vzdělání, aby měli více možností získat dobrou práci, nemají motivaci k učení, rodiče je nedokážou motivovat a tak. Některým lidem je dobré ukázat možnosti, které třeba dosud neviděli.

T: Jak byste se vyjádřila k názoru, že dobrovolníci vykonávají svoji službu, protože očekávají, že pokud se sami ocitnou v těžké situaci, najdou se rovněž lidé, kteří jim pomohou?

R: Nevím. Já dělám dobrovolníka proto, že chci něco udělat pro druhé. Doufám, že se o sebe zvládnou postarat sama, ale samozřejmě může přijít chvíle, kdy se dostanu do situace, že budu potřebovat pomoc, a doufám, že tu pomoc najdu.

T: Přináší Vám něco dobrovolnická služba?

R: Ano, smysluplně strávený volný čas. A dobrý pocit, že něco dělám pro druhé a můžu jim pomoci. Taky poznávám různé lidi a dokážu lépe pochopit některé životní situace.

T: A naopak, bere Vám něco?

R: Nenapadá mě nic. (smích)

T: Je podle Vás dobrovolnická činnost smysluplná? Proč v ní pokračujete?

R: Baví mě pomáhat druhým a někteří lidi pomoc potřebují, i když nemají prostředky, aby si zaplatili jinou službu. Nejsou schopni zvládnout svojí situaci vlastními silami, potřebují ukázat i jiné možnosti, které je třeba doteď nenapadly.

T: Změnily se v průběhu Vaší služby Vaše postoje, názory nebo motivace k výkonu služby?

R: Moje motivace se nezměnila. Změnil se můj pohled na společnost. Dřív jsem si nedovedla představit některé životní situace, do kterých se lidi můžou dostat. Teď si to dokážu představit lépe.

T: Co je podle Vás největším problémem cílové skupiny, které pomáháte? Jak vnímáte vztah klientů služeb k Vám jakožto dobrovolníkovi?

R: Problémů tam je víc. (smích) Asi hodně to vzdělání, nízké vzdělání. To bude jeden z největších. Vztahy jsme měli zatím dobré. Jsou rádi, že za nimi přijdu, trávím s nimi čas, snažím se jim ukázat nové možnosti.

T: Jak byste hodnotila vztahy mezi dobrovolníky na Charitě Olomouc? A jaký je vztah s pracovníky organizace? Cítíte se být členem týmu?

R: Vztahy mezi pracovníky a dobrovolníky jsou velice přátelské. Každý má možnost říci svůj názor a postřeh.

T: Co Vám v dobrovolnické službě na Charitě Olomouc chybí?

R: Nevím, nenapadá mě nic konkrétního. Cítím se tu spokojeně. (smích)

T: Má dobrovolnictví nějaký zásadní vliv na Váš život? Změnilo něco ve Vašem životě?

R: Změnil se můj pohled na společnost a to, že jsem si dřív nedovedla představit některé situace, do kterých se můžou lidi dostat. Jak už jsem to říkala, to je ono.

T: Chcete k rozhovoru něco dodat, doplnit?

R: Asi ne, řekli jsme si všechno, co je důležité.

Respondent 3

pohlaví: muž

věk: 62 let

nejvyšší dosažené vzdělání: VŠ

dobu výkonu dobrovolnické služby: 1,5 roku

středisko CHO: SMP

PŘEPIS ROZHOVORU

T: Co stálo na počátku Vašeho rozhodnutí pomáhat druhým?

R: Po odchodu do důchodu jsem se domníval, že by bylo škoda, aby moje zkušenosti ze čtyřicetiletého pedagogického působení zůstaly nevyužity. (smích)

T: Proč jste se rozhodl vykonávat dobrovolnickou službu právě na Charitě Olomouc? Má pro Vás nějaký význam skutečnost, že je Charita církevní organizace?

R: Důležité to pro mě je. Poslání Charity je v souladu s učením církve, i proto jsem se rozhodl pro ni.

T: Jak se Vaše nejbližší okolí vyjadřovalo k tomu, že jste se rozhodl stát dobrovolníkem?

R: Všichni souhlasili, ale zaznamenal jsem i názor, že bych mohl stejnou činnost dělat i za peníze.

T: Jakou činnost vykonáváte?

R: Doučuji děti zejména z romských rodin.

T: Hrála ve Vašem rozhodnutí pomáhat roli Vaše náboženská víra, pokud jste věřící?

R: Ano. Řekl bych to slovy evangelia: „Cokoliv jste učinili jednomu z těchto mých nepatrných bratří, mně jste učinili.“

T: Stává se Vám, že Vás okolí za dobrovolnickou službu oceňuje? Máte pro ni podporu od svých blízkých?

R: O své službě doma příliš nemluvím, dodržuji anonymitu osob, kterým pomáhám. Rovněž svým známým se zmiňuji pouze v obecné rovině, že doučuji děti školního věku.

T: Znamená pro Vás dobrovolnická služba zřeknutí se vlastního pohodlí?

R: Svoje vlastní aktivity si musím plánovat tak, aby s doučováním a ostatními činnostmi nekolidovaly, ale rozhodně bych to neoznačil jako zřeknutí se vlastního pohodlí.

T: Zažil jste během své služby těžké chvíle?

R: Nestalo se.

T: Napadá Vás, že lidé, kterým pomáháte, se nemají tak dobře jako Vy? Dluží jim něco společnost?

R: Otázky, do jaké míry si za svůj stav mohou tito lidé a do jaké míry společnost, ponechávám stranou. Mám svůj konkrétní úkol, doučování, a ten se snažím dělat co nejlépe.

T: Jak byste se vyjádřil k názoru, že dobrovolníci vykonávají svoji službu, protože očekávají, že pokud se sami ocitnou v těžké situaci, najdou se rovněž lidé, kteří jim pomohou?

R: Bez komentáře.

T: Přináší Vám něco dobrovolnická služba?

R: Můžu alespoň částečně, v omezeném rozsahu, dělat to, co jsem rád dělal celou dobu, kdy jsem byl zaměstnán. Získávám vědomí, že můžu být někomu užitečný.

T: A naopak, bere Vám něco?

R: Nezaznamenal jsem nic takového. (smích)

T: Je podle Vás dobrovolnická činnost smysluplná? Proč v ní pokračujete?

R: Je smysluplná a právě proto v ní pokračuji. Školský systém našeho státu zdaleka není ideální a některé děti potřebují ještě další dodatečnou pomoc.

T: Změnily se v průběhu Vaší služby Vaše postoje, názory nebo motivace k výkonu služby?

R: Moje motivace pomáhat se nezměnila, je stále stejná.

T: Co je podle Vás největším problémem cílové skupiny, které pomáháte? Jak vnímáte vztah klientů služeb k Vám jakožto dobrovolníkovi?

R: Sociální politika státu nahrává těm, kteří nechtějí pracovat a pouze pobírají dávky a páchají drobnou kriminalitu. Zdaleka se nejedná jen o některé Romy, jsou to i takzvaní bílí. Největší problém vidím v tom, že už

vyrostla generace dětí, která nezaznamenala, že by jejich rodiče pracovali v zaměstnání.

T: Jak byste hodnotil vztahy mezi dobrovolníky na Charitě Olomouc? A jaký je vztah s pracovníky organizace? Cítíte se být členem týmu?

R: Vztahy mezi dobrovolníky bych označil jako dobré. Cítím se jako člen týmu, ale myslím si, že by se dobrovolníci mohli častěji scházet a vyměnit si zkušenosti.

T: Co Vám v dobrovolnické službě na Charitě Olomouc chybí?

R: Nezaznamenal jsem nic, co by mi v této oblasti chybělo.

T: Má dobrovolnictví nějaký zásadní vliv na Váš život? Změnilo něco ve Vašem životě?

R: K žádné zásadní změně nedošlo, dostal jsem určité schopnosti a používám je dál, abych pomáhal lidem, kteří pomoc potřebují.

T: Chcete k rozhovoru něco dodat, doplnit?

R: Jediné, co mě napadá, škoda, že nás dobrovolníků není víc. (smích)

Respondent 4

pohlaví: žena

věk: 23 let

nejvyšší dosažené vzdělání: SŠ (maturita)

doba výkonu dobrovolnické služby: 3 roky

středisko CHO: SDO, jednorázové akce

PŘEPIS ROZHOVORU

T: Co stálo na počátku Vašeho rozhodnutí pomáhat druhým?

R: To bylo, když jsem nastoupila na univerzitu. Nejdříve jsem byla ze studia nadšená, ale pak mi došlo, že tím, že sedím ve škole a učím se, nikomu nic nepřináším, nikomu nepomáhám. Snad ani sobě ne. (smích) Potřebovala jsem něco, co by mě nějak naplňovalo, co by nebylo zbytečné. A tak jsem šla na Charitu. Už si ale nevzpomínám, odkud jsem získala informace, že je něco takového možné. Možná jsem prostě jen často chodila okolo Wurmovky (pozn. autora – CHO sídlí ve Wurmově ulici) a vyhledala si to na internetu,

už nevím. Každopádně jsem začala pracovat v Betrece (pozn. autora – služba SDO) a najednou jsem se necítila zbytečná. Lidi v Betrece měli vždycky radost, když jsem přišla a trávila tam s nimi čas. A já jsem měla taky radost. I učení mě pak víc bavilo, protože jsem se mohla takhle emočně vybit nebo nabít na charitě. (smích) Dodnes mám z Betreký jednoho dobrého kamaráda a další, kteří mě potkají třeba na ulici, se ke mně hlásí a vždycky prohodíme pár slov. (smích)

T: Proč jste se rozhodla vykonávat dobrovolnickou službu právě na Charitě Olomouc? Má pro Vás nějaký význam skutečnost, že je Charita církevní organizace?

R: Jak už jsem řekla, přesně si nevzpomínám, proč zrovna Charita Olomouc. Možná že to je největší organizace v Olomouci, kde se dá pomáhat. Víím, že je v Olomouci ještě Maltéžská pomoc, ale já se tehdy nějak rozhodla pro Charitu. Myslím, že mě tehdy i uspokojila velká nabídka míst, kde mohu dobrovolničit. Že jsem si mohla vybrat středisko. A jestli vnímám, že je Charita církevní organizací? Tak je to vidět na různých akcích, v různých maličkostech, ale není to nějak moc výrazné, řekla bych. A asi to pro mě nemá žádný význam. Dobrovolničila bych i kdyby charita církevní nebyla, a na druhou stranu mi nijak nevadí, že církevní je.

T: Jak se Vaše nejbližší okolí vyjadřovalo k tomu, že jste se rozhodla stát dobrovolníkem?

R: Rodina mě v tom podporuje. Hlavně tak, že stále ještě dostávám peníze od rodičů a můžu si dovolit někam chodit, i když se mi za to neplatí. A myslím, že mají i radost, že něco dělám pro druhé. No a kamarádi a známí. Někteří jsou z toho nadšení, myslí si, že dělám dobrou věc, jiní nechápou, jak to můžu dělat, aniž bych dostávala peníze. Někteří říkají, že by taky chtěli dobrovolničit, ale nemají na to čas. Což podle mě není úplně pravda, jen prostě nechtějí trávit čas nějakou pomocí, aniž by za ni dostali zapláceno.

T: Hrála ve Vašem rozhodnutí pomáhat roli Vaše náboženská víra, pokud jste věřící?

R: Vůbec ne. Nejsem věřící v tom smyslu, že bych každou neděli chodila do kostela. Věřím, myslím, že i dost, ale svým vlastním způsobem. Takže

možná v tom hrála roli moje víra, ale spíše v to, že si myslím, že bychom si vzájemně měli pomáhat a být k sobě hodní.

T: Stává se Vám, že Vás okolí za dobrovolnickou službu oceňuje? Máte pro ni podporu od svých blízkých?

R: Jak už jsem řekla, celkem praktická podpora je to, že dostávám peníze od rodičů a nemusím být od rána do večera na brigádách. A celkem sobecky můžu říct, že když mě někdo pochválí, že dobrovolničím, cítím se maličko pyšně. (smích) Ale není to důvod, proč jsem dobrovolník. Je to spíš taková ta lidská vlastnost, že se cítíme dobře, když něco děláme nezištně a jsme za to pochváleni.

T: Znamená pro Vás dobrovolnická služba zřeknutí se vlastního pohodlí?

R: Ne, mě to dělá radost. Je pravda, že se někdy přihlásím na nějakou akci a pak si říkám, že bych radši šla dělat to a to, nebo zůstala doma, ale když se vyhrabu z domu a jdu, tak to vždycky stojí za to a nelituju toho. Ba naopak z toho mám vždycky hroznou radost a jsem ráda, že jsem nebyla líná a šla.

T: Zažila jste během své služby těžké chvílky?

R: To ano, ale skončit jsem nikdy asi nechtěla, vždycky si to uspořádám tak, abych dělala jen to, co mě baví a co chci dělat. A pokud mi přijde, že toho mám dost, tak to nedělám. Třeba tento semestr pomáhám jen při akcích, ale na domeček nechodím, protože už se mi to prostě nevejde do rozvrhu.

T: Co bylo tou těžkou chvílkou?

R: No jednou jsem zažila takovou nepříjemnou věc. Na jednorázové akci XY pro středisko XY jsem se seznámila s jedním klientem. Bylo to v době, kdy jsem ještě měla facebook. Povídala jsem si tam s ním, byla tam s námi ještě jedna slečna dobrovolnice. Ten klient nám vyprávěl, že rád píše básně, ať si je přečteme, že je má na facebooku, ať si ho přidáme do přátel. Bylo to na začátku mého dobrovolničení a neměla jsem ještě moc zkušeností, tak jsem udělala tu hloupost, že jsem si ho přidala. A ta druhá slečna taky. A on nám potom psal takové nepříjemné zprávy se sexuálním podtextem. Naštěstí se všechno vyřešilo tím, že jsme si ho zase prostě vymazaly. Pak jsem to řešila i s jednou pracovnicí Charity a bylo to pak už všechno v pořádku. Jen to bylo nepříjemné. Ale poučila jsem se v tom, že je rozhodně nutné s klienty

kamarádit jen na Charitě a nebrat si je do osobního života. I když není to úplně pravda, mám i pozitivní zkušenost. Mám kamaráda z XY a s tím si pravidelně posíláme pohledy z dovolených. Ale je pravda, že i když on mi do jednoho pohledu psal svoje telefonní číslo, kdybych něco potřebovala, přešla jsem to a svoje mu nedala. Takže to držím na určité hranici.

T: Napadá Vás, že lidé, kterým pomáháte, se nemají tak dobře jako Vy? Dluží jim něco společnost?

R: Rozhodně cítím, že se nemají tak dobře jako já. (odmlka) I když, je divné to takhle říct. Někteří si myslím, že jsou i svým způsobem šťastní, ale mají do toho i spoustu problémů. Já rozhodně nemám tak velké problémy jako oni. Ale jestli jim společnost něco dluží? Takhle jsem o tom nikdy nepřemýšlela. Ani já jim nic nedlužím. Chci jim prostě jen zpříjemnit den. (smích)

T: Jak byste se vyjádřila k názoru, že dobrovolníci vykonávají svoji službu, protože očekávají, že pokud se sami ocitnou v těžké situaci, najdou se rovněž lidé, kteří jim pomohou?

R: To mě nikdy nenapadlo, že bych to dělala proto, že pak jednou třeba někdo pomůže mně. Ale pak! (smích) Byli jsme s přítelem na několik měsíců v zahraničí, mimo jiné i ve Francii. Tam jsme se dostali k takovému pánovi, co bydlel v chatrči, my mu pomáhali a bydleli v karavanu. Pomáhali jsme mu a on nám za to měl poskytnout ubytování a jídlo. Ale protože se mu moc nechtělo, přihlásil nás do takového střediska, kam si každý čtvrtek chodili sociálně slabí a chudí lidé pro jídlo. No a my tam museli chodit taky. Když jsme tam byli poprvé a viděla jsem ten zástup individuů, který čekal na přiděl jídla, šlo o těstoviny, konzervy a podobně, myslela jsem si, že se rozbřečím a odejdu. Že přece tohle nemáme zapotřebí. No jenže potom jsem ty lidi začala pozorovat, jak si povídají, jak je to pro ně takový rituál, každý čtvrtek přijít, dát si čaj a buchtu, popovídat si vzájemně i s dobrovolníky a nějak jsem si uvědomila, že teď jsem vlastně na té druhé straně. Doma pomáhám já a tady teď jsou taky dobrovolníci, kteří pomáhají mně. Byla to pro mě ohromná zkušenost. Možná jsem po tomhle byla méně namyšlená, nebo jak to říct.

T: Přináší Vám něco dobrovolnická služba?

R: No mám z toho radost! (smích) A cítím se užitečná. A taky občas potkám jiné dobrovolníky, kteří jsou super lidé, a něco nového se i dozvím.

T: A naopak, bere Vám něco?

R: Ne. Protože nemůžu říct, že by mi brala čas. Je to dobře strávený čas.

T: Je podle Vás dobrovolnická činnost smysluplná? Proč v ní pokračujete?

R: Jo, jsou vidět totiž výsledky toho, co dělám.

T: Změnily se v průběhu Vaší služby Vaše postoje, názory nebo motivace k výkonu služby?

R: Asi to pořád cítím stejně. (smích)

T: Co je podle Vás největším problémem cílové skupiny, které pomáháte? Jak vnímáte vztah klientů služeb k Vám jakožto dobrovolníkovi?

R: Tak u duševně nemocných je, myslím, největší potřeba mít kamarády a známé. A to jsem dělala. Byla jsem jejich kamarádka. Oni si chtějí prostě s někým povídat, kdo je bude poslouchat. Takže poslouchám. (smích) A taky jim říkám, jak se mám. (smích) A taky si myslím, že chtějí někomu ukázat, co umí. Když jsem učila na Domečku XY, tak bylo hezké, jak se předháněli v tom, aby mi řekli, kde všude byli a co všechno o XY vědí... Myslím, že se pak cítili dobře, že jsou chytří. Což já mám ostatně taky tak. Taky jsem ráda, když můžu někomu ukázat, co umím a co vím. Takže to máme všichni stejně. (smích)

T: Jak byste hodnotila vztahy mezi dobrovolníky na Charitě Olomouc? A jaký je vztah s pracovníky organizace? Cítíte se být členem týmu?

R: Já se na Charitě cítím dobře. Koordinátoři jsou moc milí a hodní a hezky se mi s nimi pracuje. A cítím se tak, že mě berou. Takže se tam cítím na svém místě. (smích) A jinak s dobrovolníky se setkávám jen na akcích, takže to je spíš o tom, že si tam pěkně popovídáme.

T: Co Vám v dobrovolnické službě na Charitě Olomouc chybí?

R: Možná by se mohlo dělat víc nějakých akcí, kde by se spolu potkávali dobrovolníci a vyměňovali si zkušenosti.

T: Má dobrovolnictví nějaký zásadní vliv na Váš život? Změnilo něco ve Vašem životě?

R: Jak už jsem říkala, dělá mi to prostě radost. (smích)

T: Chcete k rozhovoru něco dodat, doplnit?

R: Už jsem se naprosto vypovídala. (smích)

Respondent 5

pohlaví: žena

věk: 37 let

nejvyšší dosažené vzdělání: SŠ (maturita)

dobu výkonu dobrovolnické služby: 1,5 roku

středisko CHO: SLD

PŘEPIS ROZHOVORU

T: Co stálo na počátku Vašeho rozhodnutí pomáhat druhým?

R: To je úplně jednoduchý. Abych byla trochu užitečná, když už mě Pán Bůh stvořil. Tak to prostě vnímám. (smích)

T: Proč jste se rozhodla vykonávat dobrovolnickou službu právě na Charitě Olomouc? Má pro Vás nějaký význam skutečnost, že je Charita církevní organizace?

R: V Olomouci, protože je to nejbližší. Charitu jsem zvolila právě proto, protože je církevní organizací. S Boží pomocí a jeho láskou jde všechno. (smích)

T: Jak se Vaše nejbližší okolí vyjadřovalo k tomu, že jste se rozhodla stát dobrovolníkem?

R: Nijak na to nereflektovali. Většina známých tak či onak pomáhá, kde může, tak jak je k tomu Bůh povolává.

T: Hrála ve Vašem rozhodnutí pomáhat roli Vaše náboženská víra, pokud jste věřící?

R: Asi ano. Myslím, že nebýt víry v Boha, žila bych stále jako sebestředná a sobecká osoba, která i kdyby cítila pohnutku někomu pomoci, nic by pro to neudělala, protože vlastní pohodlí by bylo vždy přednější. Občas s tím stále bojuju.

T: Stává se Vám, že Vás okolí za dobrovolnickou službu oceňuje? Máte pro ni podporu od svých blízkých?

R: Nijak zvlášť. Největším darem je pomoc samotná, protože skutečně ten, kdo dává, dostává víc, než obradovaný. Bůh to dobře zařídil. (smích)

T: Znamená pro Vás dobrovolnická služba zřeknutí se vlastního pohodlí?

R: To určitě. Jsem neuvěřitelně pohodlný člověk a vrhnout se do nějaké činnosti je velký sebezápor, ale vím jak sladká je odměna, když se dokopu do akce, to mě vždy vzpruží. Navíc nikdo neví, kolik dnů nám Pán Bůh vyměřil, tak bych byla nerada, jako ten boháč co nedal Lazarovi ani drobkou ze stolu.

T: Zažila jste během své služby těžké chvíle?

R: Nejtěžší byla pro mě práce v terénu, kdy jsme rozdávali polévku squatterům. Pohled na bídu, ve které je člověk ochotný žít, když spadne do závislosti. Myslím, že na to člověk nikdy nemůže být dost dobře připravený, ale časem si zvykne. Musela jsem se pak víc modlit, aby mi Bůh dal sílu.

T: Napadá Vás, že lidé, kterým pomáháte, se nemají tak dobře jako Vy? Dluží jim něco společnost?

R: To ani ne, spíše v nich vidím sebe samu. Před svým obrácením jsem žila tak, že bych bez Božího zásahu jistě skončila na ulici. Chápu, že jsou to lidé, kteří prožili zranění a křivdy, ať už domnělé, či skutečné a těžko odpustitelné, kterých se na nich svět dopustil. Ale díky Boží lásce jsem pochopila, že bez milosrdenství a odpuštění se člověk zničí. Vlastně jsou jako uražené našťvané malé děti, které žijí s pocitem, že je nikdo nechápe a nikdo je nemá rád. Proto vlastně očekávají, že jim svět všechno královsky vynahradí, protože za to všechno, co strpěli, si to zaslouží. Pokora není ve slovníku, i když je to případ od případu. (smích)

T: Jak byste se vyjádřila k názoru, že dobrovolníci vykonávají svoji službu, protože očekávají, že pokud se sami ocitnou v těžké situaci, najdou se rovněž lidé, kteří jim pomohou?

R: No tomu moc nevěřím, ale věřím Bohu a jeho slovu: „Následuj v první řadě Boží království, všechno ostatní ti bude přidáno navíc.“

T: Přináší Vám něco dobrovolnická služba?

R: Pocit užitečnosti.

T: A naopak, bere Vám něco?

R: Ani ne, spíš mě trápí nedostatek času, abych se jí mohla věnovat víc.

T: Je podle Vás dobrovolnická činnost smysluplná? Proč v ní pokračujete?

R: Určitě je. Myslím si, že vše, co dělá člověk pro člověka ze srdce, má smysl. Vlastně je to nejdůležitější. Proto nás Pán Bůh stvořil nedokonalé, abychom se vzájemně doplňovali a pomáhali v lásce jeden druhému.

T: Změnily se v průběhu Vaší služby Vaše postoje, názory nebo motivace k výkonu služby?

R: Myslím, že jsem zralejší, dospělejší a zodpovědnější. Doufám tedy. (smích)

T: Co je podle Vás největším problémem cílové skupiny, které pomáháte? Jak vnímáte vztah klientů služeb k Vám jakožto dobrovolníkovi?

R: Na to jsem už odpověděla asi v té jedné z předchozích otázek. Že jsou trochu jako děti. A potřebují lásku. A uzdravit zatvrzelé srdce láskou, kterou jim může v plnosti dát jenom Bůh.

T: Jak byste hodnotila vztahy mezi dobrovolníky na Charitě Olomouc? A jaký je vztah s pracovníky organizace? Cítíte se být členem týmu?

R: Mám na charitě všechny moc ráda a vnímám, že nás charitáci berou do party. (smích)

T: Co Vám v dobrovolnické službě na Charitě Olomouc chybí?

R: Nic mě nenapadá.

T: Má dobrovolnictví nějaký zásadní vliv na Váš život? Změnilo něco ve Vašem životě?

R: Radost, že můžu někomu pomoci a být užitečná.

T: Chcete k rozhovoru něco dodat, doplnit?

R: Nic mě nenapadá. Jsem šťastná, že existuje instituce, jako je Charita v době, kdy peníze vládnu světu a víra v lidskou nezištnost se absolutně vytratila. Díky Bohu za Charitu. (smích)

Respondent 6

pohlaví: žena

věk: 54 let

nejvyšší dosažené vzdělání: VŠ

dobu výkonu dobrovolnické služby: 1,5 roku

středisko CHO: STH, SMP

PŘEPIS ROZHOVORU

T: Co stálo na počátku Vašeho rozhodnutí pomáhat druhým?

R: Delší dobu jsem pomáhala mimo jakoukoliv organizaci, ale cítila jsem, že to nemá směr, a že jsem se nechávala postupně citově vydírat, scénář byl téměř vždy stejný. Pracovat pro charitu jsem se rozhodla po úmrtí mojí maminky, když jsem ji doprovázela při těžkém onemocnění a viděla nemocné na onkologii. Připadalo mi, že můj čas, přes veškerou vytíženost v profesi i v osobním životě, je nějak prázdný.

T: Proč jste se rozhodla vykonávat dobrovolnickou službu právě na Charitě Olomouc? Má pro Vás nějaký význam skutečnost, že je Charita církevní organizace?

R: Jsem křesťanka, praktikující katolička, tak mi tato volba připadla naprosto přirozená.

T: Jak se Vaše nejbližší okolí vyjadřovalo k tomu, že jste se rozhodla stát dobrovolníkem?

R: Mnozí vyjadřovali, vzhledem k mému věku a povolání, pochybnosti.

T: Hrála ve Vašem rozhodnutí pomáhat roli Vaše náboženská víra, pokud jste věřící?

R: Těžko říct. Pomáhat ostatním je zakotveno ve všech kulturách a považuji to za přirozenou lidskou povinnost. Náboženská orientace je ve mně od dětství, součást mé identity, tak to nemohu dobře posoudit.

T: Stává se Vám, že Vás okolí za dobrovolnickou službu oceňuje? Máte pro ni podporu od svých blízkých?

R: Cítím velkou podporu v rodině i od přátel. Cítím se samozřejmě dobře. Svým blízkým spíše říkám, že dobrovolnickou službou víc přijímám, než dávám. Jinak o ní momentálně moc nemluví.

T: Znamená pro Vás dobrovolnická služba zřeknutí se vlastního pohodlí?

R: Ano, znamená to věnovat můj čas, který je drahý, poněvadž mám povolání spojené s velkou lidskou a finanční odpovědností. Několikrát jsem se musela přemoci, abych pravidelně chodila a neodřekla, ne vždy mám chuť, sílu a trpělivost. Nakonec vítězí smysl pro povinnost a představa, že někdo na mě čeká nebo se těší a já bych odřekla. To by nebylo fér.

T: Zažila jste během své služby těžké chvílky?

R: Ano, zažila. Ano, chtěla jsem skončit, když jsem působila v XY. Klientka mi vyprávěla celý život i mnohé její životní zákruty a zákruty jejích dětí, býval to silný šálek kávy. Navíc jsem zjistila, že se o ni stará dalších asi 5 lidí z různých jiných organizací, a že mě začíná manipulovat. Věnovala jsem jí mnoho času a nadstandardní služby, z ničeho nic mi zavolala, že už nechce, z rodinných důvodů. A že ať už jí ani nevolám a nevyhledávám. Trvalo mi to dost dlouho, než mi pachuč vymizela z duše. Vypořádala jsem se s tím díky své rodině a díky děvčeti, kterému pomáhám pod střediskem XY.

T: Napadá Vás, že lidé, kterým pomáháte, se nemají tak dobře jako Vy? Dluží jim něco společnost?

R: Ano, napadá mě to každý den, že se mám nezaslouženě dobře. Nemohu posoudit, zda jim společnost něco dluží nebo oni společnosti. Každopádně nastavení společnosti pouze na výkon a vzhled a hmotné statky není správný. Mám srovnání se zahraničím, kde jsem několik let pobývala. Ze strany státu je větší podpora neziskových a dobročinných organizací.

T: Jak byste se vyjádřila k názoru, že dobrovolníci vykonávají svoji službu, protože očekávají, že pokud se sami ocitnou v těžké situaci, najdou se rovněž lidé, kteří jim pomohou?

R: S tímto názorem jsem se zatím nesešla a pokud někdo pomáhá a dělá to dobře a je o tom přesvědčený, tak je to jeho věc. Každý strom se pozná po ovoci.

T: Přináší Vám něco dobrovolnická služba?

R: Dobrovolnická služba mi přináší vhled do jiné sociální skupiny a pocit účinné pomoci druhým je nenahraditelný. Navíc mi přináší nové vztahy, za které jsem velmi vděčná. A pomáhá mi srovnat priority.

T: A naopak, bere Vám něco?

R: Ano, bere. Některé moje iluze o práci v sociálních službách, zvláště o některých jejích uživateli.

T: Je podle Vás dobrovolnická činnost smysluplná? Proč v ní pokračujete?

R: Ano je smysluplná, u děvčete, kterému pomáhám, vidím pozitivní vývoj a snad nejvíc mě těší, kromě zlepšení výsledků ve škole, že chce být v něčem dobrá a nejvíce mě dostane, když mi klade z ničeho nic otázky typu: „Kde je Bůh? Jak vypadá? Jak se modlí? Proč věřím v Boha?“ Přitom pochází z naprosto odlišné kultury. Pokračuji, protože mě to osobně odkloní od stresu v mém povolání, je to něco jiného, co mě baví a pomůže srovnat hodnoty.

T: Změnily se v průběhu Vaší služby Vaše postoje, názory nebo motivace k výkonu služby?

R: Trochu změnilo. Nevrhám se do všeho tak po hlavě jako na začátku a mám větší odstup. Motivy ke službě se nezměnily, naopak zvýšily, protože je pomoci mnoho zapotřebí.

T: Co je podle Vás největším problémem cílové skupiny, které pomáháte? Jak vnímáte vztah klientů služeb k Vám jakožto dobrovolníkovi?

R: Největším problémem v mojí cílové skupině je odlišná kultura a její začleňování do české kultury. Na začátku chyběla mojí dospívající slečně, kterou doučuji, motivace a představa, co a proč dělám. Vztah jak děvčete, tak i její rodiny je velmi pozitivní.

T: Jak byste hodnotila vztahy mezi dobrovolníky na Charitě Olomouc? A jaký je vztah s pracovníky organizace? Cítíte se být členem týmu?

R: Vztahy vnímám velmi dobře, spojuje nás stejná věc. Pracovníci organizace, se kterými přicházím do styku, jsou profesionální a trpěliví. Více mi sedí spolupráce se střediskem XY v kombinaci dobrovolníka na akutní akce. Na středisku XY jsem se moc uvolněně necítila, ale je to asi o typu osobnosti.

T: Co Vám v dobrovolnické službě na Charitě Olomouc chybí?

R: Těžko říct, funguji zde teprve rok. Chybí mi konkrétně u mojí dobrovolnické práce feedback ze strany školy. Nějaký mechanismus charita, škola, rodina.

T: Má dobrovolnictví nějaký zásadní vliv na Váš život? Změnilo něco ve Vašem životě?

R: Úplně zásadní ne, ale pomohlo mi vnitřně se zklidnit a srovnat životní priority.

T: Chcete k rozhovoru něco dodat, doplnit?

R: Myslím, že ne.

Respondent 7

pohlaví: muž

věk: 72 let

nejvyšší dosažené vzdělání: VŠ

doba výkonu dobrovolnické služby: 4 roky

středisko CHO: SLD

PŘEPIS ROZHOVORU

T: Co stálo na počátku Vašeho rozhodnutí pomáhat druhým?

R: Snaha pomáhat druhým lidem, jejichž situace to vyžaduje. Ale prvopočátky datuji už do dětství v rámci rodinné výchovy, a to konkrétně na vliv maminky. Pomoc druhým lidem, v mém případě lidem stojícím na okraji společnosti, беру jako své životní krédo. Jde o smysluplné využití volného času, v žádném případě to není promarněný čas.

T: Proč jste se rozhodl vykonávat dobrovolnickou službu právě na Charitě Olomouc? Má pro Vás nějaký význam skutečnost, že je Charita církevní organizace?

R: Ten význam je právě v tom, že je Charita církevní organizací. V tom jsem viděl záruku nezištné pomoci pro bližního. Před lety také využíval služeb střediska XY můj syn. Beru to tedy jako jakousi splátku dluhu Charitě Olomouc za poskytnutí zmíněné služby.

T: Jak se Vaše nejbližší okolí vyjadřovalo k tomu, že jste se rozhodl stát dobrovolníkem?

R: Mé okolí bere tuto moji aktivitu bez zvláštního zájmu. Nikdo ale tuto činnost vykonávat nechce. Lidé jsou v dnešní době ochotni vykonávat cokoli pouze za peníze.

T: Hrála ve Vašem rozhodnutí pomáhat roli Vaše náboženská víra, pokud jste věřící?

R: Ve snaze pomoci ostatním nehrála žádnou úlohu. Jsem bez vyznání.

T: Stává se Vám, že Vás okolí za dobrovolnickou službu oceňuje? Máte pro ni podporu od svých blízkých?

R: V mém okolí o to nikdo zájem neprojevuje. Nemluví o tom, pokud nepřijde řeč.

T: Znamená pro Vás dobrovolnická služba zřeknutí se vlastního pohodlí?

R: Dobrovolnickou činnost vykonávám rád a podle svých časových možností. O zřeknutí se vlastního pohodlí nelze tedy v žádném případě hovořit. Navíc se zde setkávám s lidmi krásných charakterových vlastností, kteří vykonávají dobrovolnickou službu jako poslání. Navázal jsem zde s některými přátelské vztahy.

T: Zažil jste během své služby těžké chvíle?

R: Ne.

T: Napadá Vás, že lidé, kterým pomáháte, se nemají tak dobře jako Vy? Dluží jim něco společnost?

R: Ano a hodně. Finance, které společnost na tyto lidi vynakládá, jsou podle mého názoru nedostatečné. Chybí věcné předpoklady pro to, aby se jejich neblahý životní úděl změnil k lepšímu. Myslím tím kvalitnější ubytovny, sociální byty a podobně.

T: Jak byste se vyjádřil k názoru, že dobrovolníci vykonávají svoji službu, protože očekávají, že pokud se sami ocitnou v těžké situaci, najdou se rovněž lidé, kteří jim pomohou?

R: Nikdy jsem o tom neuvažoval. Nedokáži odpovědět.

T: Přináší Vám něco dobrovolnická služba?

R: Pocit uspokojení, že jsem vykonal nezištně něco pro bližního.

T: A naopak, bere Vám něco?

R: Ne.

T: Je podle Vás dobrovolnická činnost smysluplná? Proč v ní pokračujete?

R: Samozřejmě ano a hodlám v ní pokračovat, pokud mi bude sloužit zdraví. Smysluplnost tkví v oné nezištné pomoci.

T: Změnily se v průběhu Vaší služby Vaše postoje, názory nebo motivace k výkonu služby?

R: S postupem času se moje motivace upevnila. V práci pro bližního spatřuji své životní poslání.

T: Co je podle Vás největším problémem cílové skupiny, které pomáháte? Jak vnímáte vztah klientů služeb k Vám jakožto dobrovolníkovi?

R: Nezámám a kritický postoj okolí a vůbec společnosti k problémům lidí bez domova. Část těchto lidí mě bere jako člověka, který se snaží ve svém volném čase něco dobrého pro ně udělat. Ale většině je to lhostejné, berou mě jako profesionála, jehož je to povinnost.

T: Jak byste hodnotil vztahy mezi dobrovolníky na Charitě Olomouc? A jaký je vztah s pracovníky organizace? Cítíte se být členem týmu?

R: Vztahy mezi dobrovolníky jsou velmi dobré. S pracovníky existuje vzájemná symbióza, kdy máme zájem vzájemně si pomáhat při naší činnosti. Jsem hrdý na to, že jsem členem takového zodpovědného týmu, jako je Charita Olomouc.

T: Co Vám v dobrovolnické službě na Charitě Olomouc chybí?

R: Jsem celkem spokojen.

T: Má dobrovolnictví nějaký zásadní vliv na Váš život? Změnilo něco ve Vašem životě?

R: Jsem citlivější k problémům druhých lidí. Jinak ale nemá dopad na můj život. Rád bych toho jako dobrovolník vykonal více, ale s přibývajícím věkem mi ubývá sil.

T: Chcete k rozhovoru něco dodat, doplnit?

R: Nemám žádné připomínky.